

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: “Η ΔΕΙΦΟΡΙΑ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΕΣΑ
ΑΠΟ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ
ΣΥΝΕΙΔΗΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ”

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΑΡΗ ΜΥΡΤΩ,
ΠΕΤΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 6187/1
Ημερ. Εισ.: 19-03-2008
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2008
ΓΑΡ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: “Η ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΕΣΑ
ΑΠΟ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ, Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ
ΣΥΝΕΙΔΗΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ”

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΓΑΡΗ ΜΥΡΤΩ,
ΠΕΤΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΛΑΛΕΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

A map of the world that does not include Utopia is not worth even glancing at, for it leaves out the one country at which Humanity is always landing. And when Humanity lands there, it looks out, and, seeing a better country, sets sail. Progress is the realization of Utopias

(Oscar Wilde, 1891)

Περίληψη

Οι συνειδητές κοινότητες υλοποιούν τις ανάγκες των ανθρώπων με κοινό κοινωνικό προσανατολισμό και όραμα για συνύπαρξη σε μια οικιστική ενότητα με υψηλό βαθμό κοινωνικής αλληλεπίδρασης και έντονη άμεση συμμετοχή του μεμονωμένου ατόμου στη λήψη αποφάσεων. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε δυο περιπτώσεις συνειδητών κοινοτήτων (Χριστιανία – UfaFabrik) που βρίσκονται σε σύγχρονες δυτικές πρωτεύουσες (Κοπεγχάγη – Βερολίνο), όπου η ανάγκη για περιβαλλοντικά ισόρροπη διαβίωση, για απόδραση από τον απρόσωπο και ατομικιστικό τρόπο ζωής και για μη εξαρτημένη εργασία είναι ιδιαίτερα έντονη. Και οι δυο εξεταζόμενες συνειδητές κοινότητες προέκυψαν μέσα από μια διαδικασία οικειοποίησης αχρησιμοποίητου δημόσιου χώρου χωρίς συγκεκριμένη χρήση γης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι κοινότητες εντάσσονται στον πολεοδομικό ιστό των πόλεων τους οπότε υπάρχει ιδιαίτερη αλληλεπίδραση με τις τοπικές κοινωνίες, ενώ βάρος δίνεται στις διαπραγματεύσεις των κοινοτήτων με τις κρατικές και δημοτικές αρχές και το θεσμικό πλαίσιο που τις αφορά. Οι δυο κοινότητες εμφανίζουν έντονο οικολογικό προσανατολισμό και τα μέσα που επιστρατεύονται προς την κατεύθυνση αυτή εξετάζονται λεπτομερώς, όπως επίσης και το σύστημα διακυβέρνησης των κοινοτήτων το οποίο βασίζεται σε αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες.

Λέξεις κλειδιά: αειφορία, αστικό περιβάλλον, ουτοπία, συνειδητές κοινότητες, Χριστιανία, UfaFabrik

Abstract

Intentional communities realize the needs of people with a common social orientation and a common vision for living together in a community with a high degree of social interaction and active direct participation of the individual in decision-making. This paper examines in general the phenomenon of intentional communities and focuses on two case studies (Christiania - UfaFabrik) which have played a significant role in the urban life of the cities they belong (Copenhagen - Berlin). In these western modern capitals, the need for sustainable-environmental balanced development, for fleeing the impersonal and individualistic way of life and for freelance work is particularly strong. Particularly interesting is the fact that these communities are part of the urban space; therefore, there is a particular interaction with the local societies. Emphasis is being laid on the communities' negotiations with the government and the local authorities as well as on their institutional framework. As both communities show an intense ecological orientation, the means that are mobilized to this direction as well as the governing system of the above communities based on self administration processes, are thoroughly examined.

Key words: sustainability, urban environment, utopia, intentional communities, Christiania, UfaFabrik

Περιεχόμενα

<i>Κεφάλαιο 1</i>	<i>6</i>
<i>Εισαγωγή</i>	<i>6</i>
<i>Κεφάλαιο 2</i>	<i>8</i>
<i>Αειφορία και αστικό περιβάλλον</i>	<i>8</i>
<i>Κεφάλαιο 3</i>	<i>13</i>
<i>Συνειδητές κοινότητες</i>	<i>13</i>
<i>Κεφάλαιο 4</i>	<i>17</i>
<i>Οι συνειδητές κοινότητες ως παραδείγματα εφαρμοσμένης ουτοπίας</i>	<i>17</i>
<i>Κεφάλαιο 5</i>	<i>23</i>
<i>Η περίπτωση της Χριστιανίας</i>	<i>23</i>
<i>5.1 Χριστιανία: Μια Ελεύθερη Πόλη</i>	<i>24</i>
<i>5.2 Κοπεγχάγη</i>	<i>26</i>
<i>5.3 Ιστορικό της κοινότητας</i>	<i>28</i>
<i>5.4 Αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά</i>	<i>36</i>
<i>5.5 Ιδιοκτησιακό καθεστώς</i>	<i>39</i>
<i>5.6. Αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες και διαχείριση οικονομικών πόρων</i>	<i>41</i>
<i>5.7 Περιβαλλοντικά θέματα</i>	<i>45</i>
<i>5.8 Θεσμικό και νομικό πλαίσιο</i>	<i>47</i>
<i>5.10. Νέοι στόχοι</i>	<i>51</i>
<i>Κεφάλαιο 6</i>	<i>53</i>
<i>Η περίπτωση της UfaFabrik</i>	<i>53</i>

6.1 UfaFabrik: Ένα Διεθνές Κέντρο για τον Πολιτισμό και την Οικολογία	54
6.2. Βερολίνο	57
6.3. Ιστορικό της κοινότητας	59
6.4. Πολεοδομική ένταξη και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά	62
6.5. Αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες και διαχείριση οικονομικών πόρων	64
6.6. Περιβαλλοντικά θέματα	65
6.6.1. Εισαγωγή	66
6.6.2. Ενέργεια	67
6.6.3 Σύστημα ψύξης	70
6.6.4 Πειραματικές μορφές οικομόνωσης	70
6.6.5 Αντιμετώπιση της ηχορύπανσης	71
6.6.6. Διαχείριση απορριμμάτων	72
6.6.7. Σύστημα διαχείρισης και τοπικής επαναχρησιμοποίησης του νερού της βροχής	72
6.7 Κοινωνικά, πολιτιστικά και εκπαιδευτικά θέματα	74
6.9. Συμπεράσματα – Νέοι Στόχοι	79
Κεφάλαιο 7	80
Συγκριτική ανάλυση	80
Κεφάλαιο 8	83
Συμπεράσματα	83
Βιβλιογραφία	84

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Οι σύγχρονες δυτικές πόλεις δέχονται πιέσεις από τα σχετικά νέα παγκόσμια δεδομένα όπως η παγκοσμιοποιημένη οικονομία, η μείωση της συμμετοχής του κράτους στις διαδικασίες διαμόρφωσης του αστικού χώρου μέσω της παράλληλης αύξησης της επιρροής του ιδιωτικού τομέα και οι επιδράσεις των αυξανόμενων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Παράλληλα, το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών ζει σε αστικές περιοχές και ο αριθμός του αυξάνεται συνεχώς εντείνοντας τα αστικά, περιβαλλοντικά αλλά και κοινωνικά προβλήματα.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, το ενδιαφέρον για εναλλακτικά, αειφορικά μοντέλα ανάπτυξης έχει αυξηθεί πολύ όπως φαίνεται από τις παγκόσμιες σχετικές διασκέψεις και τη δημιουργία της έκθεσης Agenda 21. Πέρα από τις περιβαλλοντικές πολιτικές που διαμορφώνονται από τα παραπάνω, ένας άλλος παράγοντας που συμβάλλει με πολλούς τρόπους στη προσπάθεια για αειφορική ανάπτυξη και στην τοπική εφαρμογή της, είναι οι πολλές ανεξάρτητες πρωτοβουλίες πολιτών.

Μια μορφή υλοποίησης του οράματος αυτού είναι και η δημιουργία συνειδητών κοινοτήτων οι οποίες αποτελούν βιώσιμες λύσεις με βασικό προσανατολισμό τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και τη δημιουργία εναλλακτικών μοντέλων κοινωνικής οργάνωσης. Ο όρος «*συνειδητές κοινότητες*» αποτελεί την απόδοση του αγγλικού όρου «*intentional communities*» στην ελληνική γλώσσα. Η λέξη «*συνειδητές*» επιλέγεται προκειμένου να δείξει τη συνειδητή και εκ προθέσεως επιλογή κάποιων ατόμων για συμβίωση, σε αντιδιαστολή με άλλες εξαναγκασμένες μορφές κοινοτήτων όπως για παράδειγμα, τα γκέτο.

Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι η ανάλυση του φαινομένου των συνειδητών κοινοτήτων, οι οποίες αναπτύσσονται στο αστικό περιβάλλον, η παρουσίαση των μέσων που επιστρατεύονται για την πραγμάτωση των στόχων τους και οι επιδράσεις που ασκούν στις τοπικές κοινωνίες. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται και αναλύονται οι κοινότητες της Χριστιανίας στη Κοπεγχάγη και της UfaFabrik στο Βερολίνο. Οι κοινότητες αυτές επιλέχθηκαν επειδή και οι δυο αναπτύχθηκαν εντός μεγάλων αστικών κέντρων, αποτελούν επιτυχημένα παραδείγματα συνειδητών κοινοτήτων με συνεχή λειτουργία εδώ και περίπου τριάντα χρόνια και διέπονται από παρόμοιες αρχές λειτουργίας.

Στόχος της εργασίας είναι η σύνδεση της έννοιας της αειφορίας με τις συνειδητές κοινότητες και η ανάδειξη της συμμετοχής των κοινοτήτων αυτών στην αειφορική ανάπτυξη των πόλεων. Πέρα από την ανάγκη για αειφορική ανάπτυξη, οι συνειδητές κοινότητες υλοποιούν την ανάγκη για συνύπαρξη έξω από τις συμβατικές κοινωνικές φόρμες, η οποία επιπλέον αντιπαρατίθεται στην ομογενοποιημένη πολιτιστική πραγματικότητα των δυτικών χωρών. Οι συνειδητές κοινότητες εκφράζουν επιπλέον την ανάγκη για αυξημένη συμμετοχή των πολιτών σε διαδικασίες που αφορούν τον σχεδιασμό.

Η εργασία στηρίχθηκε σε επιλεγμένη βιβλιογραφία και αρθρογραφία, σε επιτόπια έρευνα που έλαβε χώρα στις εξεταζόμενες κοινότητες, καθώς και σε συνεντεύξεις και επικοινωνία με μέλη των κοινοτήτων και έχει ως στόχο την εξέταση του φαινομένου των αστικών συνειδητών κοινοτήτων ως μια μορφή εναλλακτικής αειφορικής λύσης στα αστικά προβλήματα αλλά και ως παράγοντα διαμόρφωσης του αστικού χώρου.

Κεφάλαιο 2

Αειφορία και αστικό περιβάλλον

Μεγάλο ενδιαφέρον παρατηρείται στις μέρες μας σχετικά με την έννοια της αειφορίας ή βιωσιμότητας και τις εφαρμογές της αειφορικής ή βιώσιμης ανάπτυξης κυρίως στο αστικό περιβάλλον καθώς εκεί προκαλούνται τα περισσότερα προβλήματα που αντιτίθενται στις αρχές της αειφορίας. Τα τελευταία χρόνια, υπό την πίεση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της έντασης των κοινωνικών ανισοτήτων, γίνεται φανερό πως η έννοια της ανάπτυξης δεν πρέπει να ταυτίζεται με την έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης αλλά να δίνεται βαρύτητα στην βελτίωση της ποιότητας ζωής, στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας των υποστηρικτικών οικοσυστημάτων (Beazley, IUCN/UNEP/WWF, 1993).

Προσβλέποντας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, ο ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) διοργανώνει από το 1972 διαδοχικές παγκόσμιες διασκέψεις, με πιο πρόσφατη τη Συνδιάσκεψη για την κλιματική αλλαγή το Δεκέμβριο του 2007 στο Μπαλί, οι οποίες συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση του εκάστοτε -σχετικά με την αειφορία- θεσμικού πλαισίου.

Η πρώτη από αυτές τις διασκέψεις ήταν η Διάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον η οποία έλαβε χώρα στη Στοκχόλμη το 1972 και η οποία υπογράμμισε την ανάγκη διατήρησης των φυσικών ενδιαιτημάτων (natural habitats), την ανάγκη για συνεχή βελτίωση των συνθηκών ζωής όλων των ανθρώπων και την ανάγκη επίτευξης αυτών των στόχων μέσω της διεθνούς συνεργασίας. Η Διακήρυξη της Στοκχόλμης αποτελεί την θεμελιώδη βάση και προπομπό της διεθνούς πολιτικής που αργότερα καθιερώθηκε ως αειφόρος ανάπτυξη. Η επόμενη διάσκεψη ήταν η Διάσκεψη για τους Ανθρώπινους Οικισμούς, (Habitat I), το 1976 στο Βανκούβερ, η οποία επικεντρώθηκε κυρίως στα προβλήματα των οικισμών και κατά κύριο λόγο στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Στη συνέχεια εμφανίζεται το 1987 για πρώτη φορά η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης στην έκθεση με τίτλο "Το κοινό μας μέλλον" την οποία συνέταξε η πρόεδρος της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED), Gro Harlem Brundtland, και η οποία έμεινε γνωστή ως έκθεση Brundtland. Η έκθεση Brundtland, αναπτύσσει κατευθυντήριες αρχές για μία στρατηγική που συνδυάζει ανάπτυξη και περιβάλλον και περιγράφεται με τον διαδεδομένο πλέον όρο «*αειφόρος ανάπτυξη*». Ως αειφόρος ανάπτυξη ορίζεται από την έκθεση «*η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες*». Η περιβαλλοντική αλλά και η οικονομική, η κοινωνική και κυρίως η πολιτική διάσταση είναι αναγκαίοι συνθετικοί όροι της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης.

Μία από τις σημαντικότερες διασκέψεις ήταν η Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1992 στο Ρίο της Βραζιλίας και έγινε γνωστή ως The Earth Summit. Στόχος της διάσκεψης του Ρίο ήταν να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την αειφόρο ανάπτυξη σε όλο τον κόσμο. Οι 178 χώρες που συμμετείχαν υπέγραψαν πέντε συμφωνίες. Οι δύο από αυτές, το Πλαίσιο Συνθήκης για την Κλιματική Αλλαγή και η Σύμβαση για την Βιοποικιλότητα, ήταν νομικά δεσμευτικές. Αντίθετα, η διάσημη Ατζέντα 21, η Διακήρυξη του Ρίο και η Δήλωση Δασικών Αρχών δεν είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα.

Η επόμενη διάσκεψη γίνεται το 1996 στη Κωνσταντινούπολη, και είναι η Διάσκεψη για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (Habitat II), η οποία έγινε γνωστή ως «The City Summit». Προϊόντα της διάσκεψης αυτής είναι η Διακήρυξη της Κωνσταντινούπολης και η Habitat Agenda. Την επόμενη χρονιά πραγματοποιείται στη Νέα Υόρκη η Διάσκεψη «Ρίο+ 5», η οποία είχε ως στόχο την αποτίμηση της εφαρμογής των συμφωνιών του Ρίο. Η αποτίμηση της Διάσκεψης «Ρίο+ 5», δεν ήταν ικανοποιητική καθώς διαπιστώθηκε πως οι στόχοι που είχαν τεθεί στο Ρίο δεν επετεύχθησαν, ενώ τα προβλήματα εντεινόνταν.

Δέκα χρόνια μετά τη διάσκεψη του Ρίο, η Συνάντηση Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ, είχε στόχο να επανεξετάσει συνολικά την εφαρμογή των συμφωνιών του Ρίο και κυρίως της Ατζέντας 21. Η διάσκεψη συνέταξε τη Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ και το Σχέδιο Υλοποίησης.

Η Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ περιλαμβάνει πολιτικές δεσμεύσεις για την αειφόρο ανάπτυξη και έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, ενώ το Σχέδιο Υλοποίησης είναι ένα μη δεσμευτικό σχέδιο, το οποίο καθοδηγεί τις κυβερνήσεις ώστε να συνεισφέρουν στη κάλυψη βασικών αναγκών με τη συμβολή εθελοντικών πρωτοβουλιών συνεργασίας επιχειρήσεων, μη κυβερνητικών οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών.

Η πιο πρόσφατη παγκόσμια διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών έγινε στο Μπαλί της Ινδονησίας τον Δεκέμβρη του 2007. Η Διάσκεψη για την Κλιματική Αλλαγή είναι μέρος μιας σειράς διαπραγματεύσεων που επικυρώθηκαν στο Ρίο το 1992, και από το 1995 γίνονται ετησίως. Ωστόσο, η Διάσκεψη του Μπαλί ήταν ίσως η πιο σημαντική μετά το Κιότο διεθνής διάσκεψη για την Κλιματική Αλλαγή και είχε στόχο να τεθεί ένα σαφές χρονοδιάγραμμα ώστε μέχρι το 2009 να συμφωνηθούν τα απαραίτητα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν, με χρονικό ορίζοντα εφαρμογής μετά το 2012, όταν τελειώνει η πρώτη φάση του Πρωτοκόλλου του Κιότο. Η συνδιάσκεψη για τις κλιματικές αλλαγές στο Μπαλί έκλεισε τελικά χωρίς δεσμευτικούς στόχους και το αποτέλεσμα της θεωρήθηκε συμβιβαστικό με μόνο αποτέλεσμα την υιοθέτηση ενός χρονοδιαγράμματος έναρξης διαπραγματεύσεων τον Απρίλιο του 2008 με στόχο μια νέα συμφωνία, που θα διαδεχθεί το Πρωτόκολλο του Κιότο.

Ωστόσο, παρά τη μεγάλη κινητικότητα σε επίπεδο διασκέψεων και συζητήσεων λίγα πράγματα έχουν γίνει σε επίπεδο ανάληψης δράσεων. Το μοντέλο αειφόρου ανάπτυξης το οποίο προτείνεται και εκφράζεται μέσα από τις προαναφερόμενες διασκέψεις, αφενός δεν έχει εφαρμοστεί ευρέως και δεν έχει καταφέρει να λύσει τα εντεινόμενα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα, ενώ αφετέρου εμπεριέχει πολλές αντιφάσεις καθώς πρέπει να εξεταστεί σε ποιον βαθμό οι βασικές αρχές της καπιταλιστικής ανάπτυξης (ανταγωνιστικότητα, πλήρη απελευθέρωση και κυριαρχία των αγορών, αυξημένη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη διαμόρφωση του χώρου) είναι συμβατές με την αειφορία.

Σχετικά με τη χρήση του όρου «ανάπτυξη» και τη συσχέτιση του με την αειφορία, αναφέρει ο Ρόκος (2003): *«Μια τέτοια "ανάπτυξη", με τον τρόπο που τεχνηέντως διαχέεται, ως "αντίληψη" καταϊγιστικά προπαγανδίζεται και συστατικά επιχειρείται να προσλαμβάνεται από τους λαούς του κόσμου στην παγκοσμιοποιημένη της μορφή, ως*

το μόνο σωτήριο όραμα, η μόνη ρεαλιστική δυνατότητα και η μόνη διέξοδος για ένα "ελεύθερο" και "δημοκρατικό" πλανητικό σύστημα διακυβέρνησης, αποτελεί σήμερα και θα αποτελεί στα χρόνια που έρχονται το μμεγαλύτερο, το πιο ανήθικο και το πιο εγκληματικό ψέμα, αν οι πολίτες του κόσμου σε κάθε γωνιά της γης, ως υπεύθυνοι και συνειδητοί επιστήμονες, καλλιτέχνες, παιδαγωγοί, εργαζόμενοι και καταναλωτές, δεν αρθρώσουν και δεν στηρίζουν στη θεωρία και την πράξη μια αξιόπιστη και αποδεικτικά, σ' όλα τα επίπεδα, "καλύτερη" και πραγματοποιήσιμη εναλλακτική λύση».

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των ανεπτυγμένων χωρών κατοικεί σε αστικά κέντρα, στα οποία τα περιβαλλοντικά (θόρυβος, κακή ποιότητα ατμόσφαιρας, κυκλοφοριακή συμφόρηση, κ.α.) και κοινωνικά προβλήματα (ανισότητες, κοινωνικός αποκλεισμός, κ.α.) έχουν ενταθεί τα τελευταία χρόνια. Η υπέρμετρη ανάπτυξη των αστικών κέντρων οδηγεί σε συνεχή υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, η οποία απαιτεί νέες ορθολογικές, οικολογικές σχεδιαστικές λύσεις

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σημαντική συγκέντρωση του μεγαλύτερου μέρους της παραγωγής, αλλά ιδιαίτερα της κατανάλωσης στα αστικά κέντρα. Ο πληθυσμός που κατοικεί σε αστικές περιοχές έχει αυξηθεί σημαντικά, ειδικά στις ανεπτυγμένες χώρες, ενώ υπολογίζεται πως έως το 2025, το 61% του παγκόσμιου πληθυσμού θα κατοικεί σε πόλεις (Hall and Pfeiffer, 2000).

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτός ο ρόλος των πόλεων σχετικά με τα θέματα της αειφορίας και το γεγονός πως για την επίτευξη της αειφορίας είναι καθοριστική η επίτευξη της σε επίπεδο αστικών κέντρων. « Η πόλη έχει αναγνωριστεί ως έννοια κλειδί για την πορεία προς ένα περισσότερο βιώσιμο κόσμο. Είναι ξεκάθαρο ότι οι πόλεις είχαν, και θα συνεχίσουν να έχουν, θεμελιώδη επιρροή στην ανάπτυξη του περιβάλλοντος, και ότι το περιβάλλον θα έπρεπε, εάν ληφθούν σοβαρά υπόψη οι σημερινές ανησυχίες, να επηρεάσει την ανάπτυξη των πόλεων.» (Hall, T. 1998).

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της αειφορίας στις πόλεις, είναι η ένταξη αντίστοιχων παραμέτρων στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Για τον λόγο αυτό, ο σύγχρονος πολεοδομικός σχεδιασμός δεν έγκειται μόνο στον σχεδιαστικό τομέα, αλλά περιλαμβάνει περιβαλλοντικές και κοινωνικές παραμέτρους. «Ο πολεοδομικός σχεδιασμός με στόχο την αειφορία σε επίπεδο πόλης πρέπει να διαχειρίζεται θέματα

όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, η προστασία του περιβάλλοντος, η απασχόληση και η εκπλήρωση των βασικών αναγκών των πολιτών.» (Drakakis-Smith, 1995)

Από τα παραπάνω γίνεται επιτακτική η ανάγκη για αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης του αστικού περιβάλλοντος, είτε στα πλαίσια των αειφορικών προγραμμάτων της Ατζέντα 21, είτε με ανεξάρτητες δράσεις. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Frey (1999) κάθε πόλη έχει μια μοναδική και πολύ συγκεκριμένη δομή και ιδιαίτερους κοινωνικούς, οικονομικούς και ιστορικούς παράγοντες με αποτέλεσμα ο δρόμος κάθε πόλης για την αειφορία να στηρίζεται σε αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και να μην υπάρχει κάποιο πρότυπο μοντέλο δημιουργίας ενός αειφόρου αστικού περιβάλλοντος.

Ο τρόπος με τον οποίον αλληλεπιδρούν οι παραπάνω παράγοντες συμμετέχει σημαντικά στη διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος, το οποίο ο Ozkaynak (2004) περιγράφει ως ένα δυναμικό και πολύπλευρο φαινόμενο το οποίο επηρεάζεται από την ιστορία του, το δομημένο περιβάλλον του και τέσσερις βασικούς τομείς: τον οικονομικό, τον κοινωνικό, τον περιβαλλοντικό και τον πολιτισμικό. Το αστικό περιβάλλον αποτελεί πεδίο αλληλεπίδρασης διαφορετικών και συγκρουόμενων συμφερόντων, και αυτός είναι ο λόγος που η αστική αειφορία αποτελεί σημαντική πρόκληση.

Κεφάλαιο 3

Συνειδητές κοινότητες

Σύμφωνα με τον ορισμό του παγκόσμιου δικτύου συνειδητών κοινοτήτων FIC (Fellowship for Intentional Community), συνειδητή κοινότητα ονομάζεται μία σχεδιασμένη οικιστική κοινότητα με σκοπό να προσφέρει στα μέλη της, υψηλότερο βαθμό κοινωνικής αλληλεπίδρασης σε σχέση με τα υπάρχοντα μοντέλα κοινωνικής οργάνωσης. Τα μέλη μιας συνειδητής κοινότητας συχνά μοιράζονται ένα κοινό κοινωνικό, πολιτικό ή πνευματικό όραμα και μοιράζουν μεταξύ τους ευθύνες και πόρους. Ο όρος συνειδητή κοινότητα καθιερώθηκε το 1948 στις ΗΠΑ, έπειτα από μια συνάντηση ατόμων που ενδιαφέρονταν για την ίδρυση εναλλακτικών κοινοτήτων. Ο όρος «*συνειδητή*» εκφράζει τη συνειδητή θέληση των ατόμων για συνύπαρξη. Οι σκοποί ποικίλουν για κάθε συνειδητή κοινότητα και μπορεί να περιλαμβάνουν το μοίρασμα των πόρων (κομούνες) ή την οικολογική διαβίωση σε οικοκοινότητες με σκοπό τη βιωσιμότητα. Οι περισσότερες συνειδητές κοινότητες στηρίζονται στην ισονομία, στην ομαδική αλλά και ατομική ανάπτυξη και στην αυτονομία.¹

Οι συνειδητές κοινότητες δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο, καθώς καθ'όλη τη διάρκεια της ιστορίας της ανθρωπότητας συναντάμε περιπτώσεις ατόμων που με στόχο τη διαβίωση μέσα σε διαφορετικά πλαίσια από τα υπάρχοντα, συσπειρώνονται σε ομάδες και δημιουργούν κοινότητες. Ωστόσο, το κίνημα των οικοκοινοτήτων που αναπτύσσεται κυρίως στο δυτικό κόσμο γνωρίζει από τις αρχές του 1990 μία σημαντική άνθηση που μπορεί να ερμηνευθεί κυρίως ως αντίδραση στις διεθνείς οικονομικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών. Η προηγούμενη πιο πρόσφατη άνθηση παρόμοιων φαινομένων ήταν την περίοδο του

¹ Από τον ορισμό που δίνεται στην ιστοσελίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Συνειδητών Κοινοτήτων (www.ic.org)

1960 στις ΗΠΑ που πάλι μπορεί να ερμηνευθεί ως αντίδραση στην κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα της εποχής εκείνης.

Τα ζητήματα αυτά, δηλαδή η κρίση της δυτικής κοινωνίας και τα κινήματα στα οποία οδήγησε κατά τη δεκαετία του 1960, είναι σημαντικό να αναλυθούν καθώς διαμόρφωσαν τις προϋποθέσεις της δημιουργίας μεγάλου αριθμού συνειδητών κοινοτήτων. Ο Καστοριάδης (1991) αναφέρει σχετικά *«Η ισορροπία και η συντήρηση της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας από το 1950 και μετά, επιτυγχάνεται από το γεγονός ότι ο καθένας παραπέμπεται στην ιδιωτική του σφαίρα για να κλειστεί μέσα της (πράγμα που καθίσταται δυνατόν από την οικονομική άνεση των πλουσίων χωρών, αλλά και από μια σειρά οικονομικών μετασχηματισμών, ιδίως σε σχέση με την κατανάλωση και τον «ελεύθερο χρόνο»), φαινόμενο παράλληλο και σύγχρονο με ένα τεράστιο «αυθόρμητο» κίνημα υποχώρησης του πληθυσμού, απάθειας και κυνισμού ως προς τα πολιτικά πράγματα».*

Η στροφή των δυτικών κοινωνιών προς τον ατομικισμό, τον κυνισμό και την απάθεια, σε συνδυασμό με άλλα γεγονότα, όπως ο πόλεμος του Βιετνάμ οδήγησε στα κινήματα της δεκαετίας του 1960. Τα κινήματα αυτά έθεταν ως βασική προϋπόθεση για την κοινωνική αλλαγή, την αλλαγή του τρόπου ζωής. Για τα κινήματα αυτά αναφέρει επίσης ο Καστοριάδης (1986): *«Γόνιμο είναι να δούμε στο Μάη του '68 και στα κινήματα της δεκαετίας του 1960 τις τεράστιες υποσχέσεις που περιέχει δυνητικά η σύγχρονη εποχή, και τη τεράστια δυσκολία που συναντά η σύγχρονη ανθρωπότητα να βγει από την ηλίθια ιδιωτικοποίηση, να πολιτικοποιηθεί, να αποφασίσει ότι η ενασχόληση με τις δικές της (συλλογικές) υποθέσεις θα μπορούσε να είναι η φυσιολογική, συνηθισμένη της κατάσταση».*

Η σύνδεση της δημιουργίας πολλών συνειδητών κοινοτήτων με τις ανάγκες που εξέφραζαν τα κινήματα της δεκαετίας του 1960 κατανοείται καλύτερα αν λάβουμε υπόψη τα διαχρονικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τις κοινότητες αυτές: ανάγκη για αυτό-οργάνωση μέσα από συλλογικές διαδικασίες, έντονη αμφισβήτηση και αποδοκιμασία του κυρίαρχου τρόπου ζωής και συμπεριφοράς, πολιτιστική διαφοροποίηση και οικολογικές πρακτικές.

Οι συνειδητές κοινότητες της Χριστιανίας και της UfaFabrik συνδυάζουν χαρακτηριστικά οικοκοινότητας και κομούνας. Με τον όρο **οικοκοινότητες** (ecovillages ή ecomunicipalities) εννοούμε κοινότητες που παρουσιάζουν λόγω της κοινωνικής, οικονομικής και οικολογικής τους οργάνωσης, (μεθόδους κατασκευής, λειτουργίας και των δηλωμένων τους στόχων) κάποια σημαντικά διαφοροποιά χαρακτηριστικά από το μέσο όρο των κοινοτήτων προς την κατεύθυνση της αειφορίας. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα τέτοιων κοινοτήτων που έχουν δομηθεί από την αρχή ή ανα-δομηθεί σε υπάρχουσα υποδομή με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που λειτουργούν ως ισχυρά εναλλακτικά εργαλεία αειφορικής ανάπτυξης. Οι κάτοικοι τέτοιων κοινοτήτων έχουν συνειδητές θέσεις σε σχέση με την υπερκατανάλωση, την διατροφική και ενεργειακή αυτονομία, την τοπικότητα και την παγκοσμιότητα, τον σεβασμό και την προστασία του περιβάλλοντος. Οικοκοινότητες υπάρχουν πολλές σε όλα τα σημεία του πλανήτη, αλλά το κίνημα των οικοκοινοτήτων που αναπτύχθηκε κυρίως στη Βόρειο Αμερική και τη Δυτική Ευρώπη, πρόσφατα γνωρίζει μία ραγδαία άνθηση κυρίως ως αντίδραση στις διεθνείς πολιτικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές εξελίξεις.²

Οι Οικοκοινότητες είναι κοινωνικά, οικονομικά και οικολογικά βιώσιμες συνειδητές κοινότητες. Μια οικοκοινότητα συνήθως αποτελείται από άτομα που έχουν επιλέξει να δοκιμάσουν μια εναλλακτική λύση απέναντι στον συγκεντρωτισμό και την κεντρική εξουσία. Κάποιοι άνθρωποι βλέπουν την παγκοσμιοποίηση, τον καταναλωτικό τρόπο ζωής, την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, την αυξανόμενη επέκταση των αστικών κέντρων, την βιομηχανική γεωργία και κτηνοτροφία καθώς και την υπερ-εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα ως τάσεις που πρέπει να αλλάξουν για να αποφευχθεί η οικολογική καταστροφή. Βλέπουν τις κοινότητες με μικρό αριθμό κατοίκων και με μικρό οικολογικό αντίκτυπο ως μια εναλλακτική πρόταση. Σύμφωνα με τον Robert Gilman, ο οποίος το 1991, έδωσε τον

² Από τον ορισμό που δίνεται από την ιστοσελίδα του Παγκοσμίου Δικτύου Οικοκοινοτήτων (<http://gen.ecovillage.org/>)

επικρατέστερο ορισμό για τις οικοκοινότητες, οι οικοκοινότητες μπορούν να αναπτυχθούν τόσο σε μη αστικό όσο και σε αστικό περιβάλλον.

Συγκεκριμένα, οι αστικές οικοκοινότητες υλοποιούν σε σημαντικό βαθμό τους στόχους της αειφορίας σε επίπεδο γειτονιάς, η οποία, σύμφωνα με τον Hall, είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς κρίνεται πιο αποτελεσματική από την εφαρμογή ενός κεντρικού, καθολικού σχεδιασμού προς τη κατεύθυνση αυτή: *« Έχει υποστηριχτεί, απηχώντας τις πολλές επικρίσεις από τις «εκ των άνω» ή καθολικές λύσεις οι οποίες εφαρμόζονται σε όλα τα είδη αστικών προβλημάτων, ότι το κλειδί για την ανάπτυξη βιώσιμων αστικών μορφών βρίσκεται στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης στο επίπεδο της γειτονιάς. Αυτό είναι σίγουρα μια πιο πρακτική και ρεαλιστική πρόταση από ότι η προσπάθεια για μαζικές δομικές αλλαγές στις αστικές μορφές».*(Hall, T. 1998)

Κεφάλαιο 4

Οι συνειδητές κοινότητες ως παραδείγματα εφαρμοσμένης ουτοπίας

Η ουτοπία είναι μια έννοια, αρκετά συνδεδεμένη με τη δημιουργία των συνειδητών κοινοτήτων. Κατά μια έννοια οι συνειδητές κοινότητες αποτελούν και προσπαθούν να δημιουργήσουν μια μορφή εφαρμοσμένης ουτοπίας. Οι κάτοικοι των κοινοτήτων αυτών επιχειρούν να διαμορφώσουν την ιδανική πολιτεία, με την κλασική ελληνική έννοια, και να ζήσουν σε αυτή με κανόνες τους οποίους καθορίζουν οι ίδιοι.

Ο όρος ουτοπία επινοήθηκε για πρώτη φορά το 1516 από τον Sir Thomas More στο ομώνυμο έργο του στο οποίο περιγράφει μια ιδανική ανθρώπινη κοινωνία. Ο όρος ουτοπία από τους περισσότερους αντιλαμβάνεται ως κάτι ιδανικό αλλά σε καμία περίπτωση εφικτό, το οποίο δεν επηρεάζει τη πραγματικότητα και έχει έναν νοσταλγικό ίσως και αρνητικό χαρακτήρα. Αντίθετα, σύμφωνα με τα γραπτά πολλών φιλοσόφων, στοχαστών και διανοούμενων οι οποίοι ασχολήθηκαν με το θέμα τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι.

Χαρακτηριστικά, και ως προς τον τρόπο με τον οποίο η ουτοπική σκέψη συμμετέχει στη διαμόρφωση της πραγματικότητας, αναφέρει ο Λιούις Μάμφορντ (1922): *«Το ανασυγκροτημένο περιβάλλον, που επιδιώκουν να σκαρώσουν όλοι οι γνήσιοι ουτοπικοί, είναι μια ανασυγκρότηση τόσο του φυσικού κόσμου όσο και του ειδώλου. Σ' αυτό ακριβώς ο ουτοπικός ξεχωρίζει από τον φυσικό εφευρέτη και τον βιομήχανο. Κάθε απόπειρα, που έγινε για να εξημερώσουμε ζώα, να καλλιεργήσουμε φυτά, να εμβαθύνουμε ποταμούς και, κατά τους νεότερους χρόνους, να χρησιμοποιήσουμε την ηλιακή ενέργεια σε μηχανικά όργανα, ήταν μια προσπάθεια να ανασυγκροτήσουμε το περιβάλλον και σε πολλές περιπτώσεις το όφελος για τον άνθρωπο είναι ολοφάνερο».*

Σύμφωνα λοιπόν με τον Μάμφορντ, κάθε απόπειρα διαμόρφωσης μιας ουτοπικής πραγματικότητας, εξελίσσει τον άνθρωπο και έχει άμεσες εφαρμογές στη καθημερινότητα. Στη συμβολή της ουτοπίας στην εξέλιξη του ανθρώπου αναφέρεται

και ο Ανατόλ Φράνς *«Δίχως τους ουτοπικούς των άλλων καιρών, οι άνθρωποι θα εξακολουθούσαν να ζουν άθλιοι και γυμνοί σε σπήλαια. Ουτοπικοί χάραξαν τις γραμμές της πρώτης πόλης. Από γενναιόδωρα όνειρα έρχονται ευεργετικές πραγματικότητες. Η ουτοπία είναι η βασική αρχή κάθε προόδου, και η απόπειρα για ένα καλύτερο μέλλον»*.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η αναζήτηση των ιδανικών καταστάσεων που εκφράζει η ουτοπία, όχι μόνο δεν περιορίζεται σε σκέψεις και στοχασμούς, αλλά αποτελεί κινητήρια δύναμη δημιουργίας και εξέλιξης για τον άνθρωπο. Κύριο διαχρονικό γνώρισμα της ουτοπικής σκέψης είναι η διαμόρφωση των βασικών αρχών των ουτοπιών, ως απάντηση στα αρνητικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας στην οποία αυτή αναπτύχθηκε.

Η αναζήτηση της ουτοπίας είναι ιδιαίτερα έντονη στην αρχαία Ελλάδα. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ένας από τους πρώτους πολεοδόμους, ο Ιππόδαμος, διαμορφώνοντας την φυσική υπόσταση μιας πόλης, είχε ως στόχο τη δημιουργία μιας ιδανικής κοινωνικής τάξης πραγμάτων και δεν αντιλαμβανόταν την πόλη μόνο ως ένα σύνολο κτιρίων και δρόμων. Σημαντικό έργο το οποίο σχετίζεται με την ουτοπία είναι η Πολιτεία του Πλάτωνα. Στην Πολιτεία, ο Πλάτωνας περιγράφει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία μιας ιδανικής κοινοπολιτείας, αλλά και την ίδια την κοινοπολιτεία με όλες τις δραστηριότητες και τα χαρακτηριστικά της και η οποία έχει ως υπέρτατη αρετή τη δικαιοσύνη η οποία προκύπτει από τη σωστή διανομή λειτουργιών και εργασιών.

Σύμφωνα με τον Μάμφορντ, κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από τον Πλάτωνα έως τον Sir Thomas More και υπό την επίδραση του χριστιανισμού, η ιδέα της ουτοπίας χάνει την εγκόσμια υπόσταση της και τη πρακτική της εφαρμογή. Η ουτοπία δεν αφορά πλέον μια κατάσταση η οποία μπορεί να εφαρμοστεί στη ανθρώπινη κοινωνία, αλλά μόνο ως απόδοση της βασιλείας των ουρανών. Η παρακμή του μεσαίωνα συνέβαλλε στην αναβίωση της ουτοπικής σκέψης αφού *«η βασιλεία των ουρανών ως ουτοπία φυγής, έπαψε να χαίρει της εμπιστοσύνης των ανθρώπων»* (Μάμφορντ, 1922).

Το 1516, ο εφευρέτης του όρου *«ουτοπία»* Sir Thomas More, στο έργο του με τον ομώνυμο τίτλο, περιγράφει μια ιδανική ανθρώπινη κοινωνία. Στο έργο αυτό, ο More

ασκεί κριτική στη κοινωνία στην οποία ζει και προτείνει μια εναλλακτική λύση η οποία περιλαμβάνει μικρό αριθμό νόμων, ευχάριστο περιβάλλον, λίγες ώρες εργασίας, σφαιρική εκπαίδευση, και δημοκρατική διακυβέρνηση η οποία ασκείται από πολίτες οι οποίοι αναδεικνύονται με κλήρωση που πραγματοποιείται ανάμεσα στο τμήμα του πληθυσμού με το υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης.

Κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα δημιουργήθηκε το κίνημα του Ουτοπικού Ιδεαλισμού το οποίο υπό τα νέα δεδομένα της βιομηχανικής επανάστασης και των προβλημάτων των βιομηχανικών μητροπόλεων, είχε ως βασική αρχή την αλληλοσυσχέτιση της φυσικής μορφής του χτισμένου περιβάλλοντος με την κοινωνική ευημερία των κατοίκων. Στις περισσότερες θεωρίες, βασική προϋπόθεση στη δημιουργία των νέων κοινοτήτων ήταν η κατάργηση της ατομικής περιουσίας, η κοινοκτημοσύνη των παραγωγικών μέσων και ο κοινοβιακός τρόπος ζωής. Βασικότεροι εκφραστές του κινήματος αυτού, ήταν ο Charles Fourier και ο Robert Owen. Στο έργο του, ο Charles Fourier στηρίζεται στη δημιουργία ιδανικών κοινοτήτων, των "φαλάγγων" οι οποίες στεγάζονται στα "φαλανστήρια" που είναι μεγάλα ενιαία κτιριακά συγκροτήματα και αναφέρεται χαρακτηριστικά στη βιομηχανική, κοινωνική και πνευματική μοίρα του ανθρώπου ως πεδία εκπλήρωσης της ουτοπίας. Το έργο του Robert Owen είναι ταυτισμένο με την ιδέα του συνεταιρισμού (cooperation) καθώς η ουτοπία του επικεντρωνόταν στη δημιουργία μικρών ιδανικών κοινοτήτων στις οποίες οι κάτοικοι θα είχαν την συνεκμετάλλευση των μέσων παραγωγής. (Γοσποδίνη)

Κατά τον 19^ο αιώνα και την έκρηξη της βιομηχανικής επανάστασης έχουμε επίσης τις οικονομικές ουτοπίες πολλών στοχαστών όπως του Άνταμ Σμιθ, του Φρίντριχ Ένγκελς, του Καρόλου Μαρξ κ.α. Πλέον οι νέες οικονομικές συνθήκες οδηγούν σε πιο περίπλοκες αναλύσεις που λαμβάνουν υπόψη πολύπλοκους παράγοντες και αλληλεπιδράσεις. Σημαντικοί ουτοπιστές θεωρούνται και οι θεωρητικοί της αναρχικής ουτοπίας όπως ο Μπακούνιν, ο Κροπότκιν και ο Μαλατέστα, ενώ πρόσφατα παρουσιάστηκε και η οικο- ουτοπική σκέψη.

Στις αρχές του εικοστού αιώνα η αναζήτηση της ουτοπίας της ιδανικής πόλης γίνεται μέσα από τον πολεοδομικό σχεδιασμό και από τα σχέδια και τις ιδέες τριών μεγάλων πολεοδόμων των Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright και Le Corbusier.

Το μοντέλο της Κηπούπολης του Ebenezer Howard αντιπροσώπευε ένα μοντέλο αστικής ανάπτυξης, που συνδύαζε τη ζωή στη πόλη και στην ύπαιθρο. Ο Howard συνέλαβε το σχήμα της νέας πόλης του μέλλοντος, συνενώνοντας τα αστικά και αγροτικά στοιχεία σε ένα περιφερειακό πολυκεντρικό συγκρότημα. Οι κηπουπόλεις ήταν αυτόνομες διοικητικές μονάδες περιβεβλημένες από μια πλατιά ζώνη πρασίνου, που χρησίμευε για αγροτική καλλιέργεια. Το νέο είδος πόλης που πρότεινε αυτό το μοντέλο εξασφάλιζε στους κατοίκους του καλύτερες συνθήκες διαβίωσης συνδυάζοντας τις διευκολύνσεις της πόλης με τα πλεονεκτήματα της υπαίθρου

Ο Frank Lloyd Wright οδήγησε τον αποκεντρωτισμό πέρα από τη μικρή κοινότητα στο ατομικό σπίτι. Σχεδίασε μια πόλη, το Broadacre City. Στο Broadacre City, το περιβάλλον αναμορφώνεται μέσω της κατάργησης του ενοικίου για γη. Με βασικούς πρωταγωνιστές την ατομικότητα και το αυτοκίνητο ο Wright παρουσίαζε μια κοινότητα σχεδιασμένη με συνοχή, που βασιζόταν στον ισχυρισμό του για μια καινούργια αίσθηση χρόνου και χώρου. Τέλος, η Radiant city του Le Corbusier αποτελεί την πιο αμιγή φονξιοναλιστική πρόταση η οποία περιλάμβανε τον καθαρότερο λειτουργικό διαχωρισμό της πόλης σε ζώνες απεριόριστης επέκτασης.

Στη συνέχεια, κατά τη δεκαετία του 1960, η ουτοπική σκέψη προέρχεται κυρίως από τα κινήματα των χίπις στις ΗΠΑ και των Καταστασιακών στη Γαλλία τα οποία προσπαθούν να δημιουργήσουν νέες μορφές κοινωνικής ζωής σαν αντίσταση στις αντίστοιχες υπάρχουσες κοινωνικές και πολιτικές δομές.

Το κίνημα των χίπις δημιουργήθηκε ως άρνηση στον ατομικιστικό, υπερκαταναλωτικό και παθητικό τρόπο ζωής της αμερικανικής κοινωνίας και ως αντίδραση στο σύστημα που παρήγαγε τον πόλεμο του Βιετνάμ. Σύμφωνα με τον Miles (2008), παρόλο που το κίνημα των χίπις ήταν πολύ διαφοροποιημένο και περισσότερο έδινε βάση στην προσωπική απελευθέρωση παρά στην εξέλιξη μιας νέας γεωγραφίας αντίστασης, προωθούσε ένα εναλλακτικό τρόπο ζωής που μπορεί να χαρακτηριστεί σαν αντίσταση μέσα από την καθημερινή ζωή. Η αναζήτηση της κοινοβιακής συνύπαρξης από την πλευρά των χίπις, οδήγησε στη δημιουργία πολλών συνειδητών κοινοτήτων, στη πλειοψηφία τους βραχύχρονων.

Την ίδια χρονική περίοδο, δημιουργήθηκε η Καταστασιακή Διεθνής (Internationale Situationniste), η οποία, έχοντας ως έδρα και ορμητήριο το Παρίσι, «*όριζε καινούργια πεδία ενδιαφέροντος κι ένα επαναστατικό πρόγραμμα που επικεντρωνόταν στον "εκτοπισμό (της συμβατικής τέχνης) και την πραγμάτωση της τέχνης μέσα στη ζωή" και επίσης σε αυτό που ονόμαζαν "δόμηση καταστάσεων"*» (Chardonnet, 2003). Τρεις βασικές ιδέες της Καταστασιακής Διεθνούς ήταν η ψυχογεωγραφία, οι κατασκευασμένες καταστάσεις και η ενιαία αντίληψη περί πολεοδομίας. Σχετικά με τους Καταστασιακούς αναφέρει ο Μόρας: «*Σε αντίθεση με την πόλη ως θέαμα οι καταστασιακοί εισάγοντας ένα είδος παράδοξο νομαδισμού (μέσω της περιπλάνησης,) φτάνουν στη σύλληψη της πόλης ως ένα άθροισμα κατασκευασμένων καταστάσεων οι οποίες σκοπό έχουν να διαρρήξουν τις σχέσεις που διέπουν το κοινωνικό γίγνεσθαι στο καπιταλιστικό σύστημα της εποχής του*». Παρόλο που το κίνημα των καταστασιακών δεν είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία κοινοτήτων, αποτέλεσε μια μορφή ουτοπικής σκέψης η οποία στόχευε στη ρήξη με τις υπάρχουσες δομές

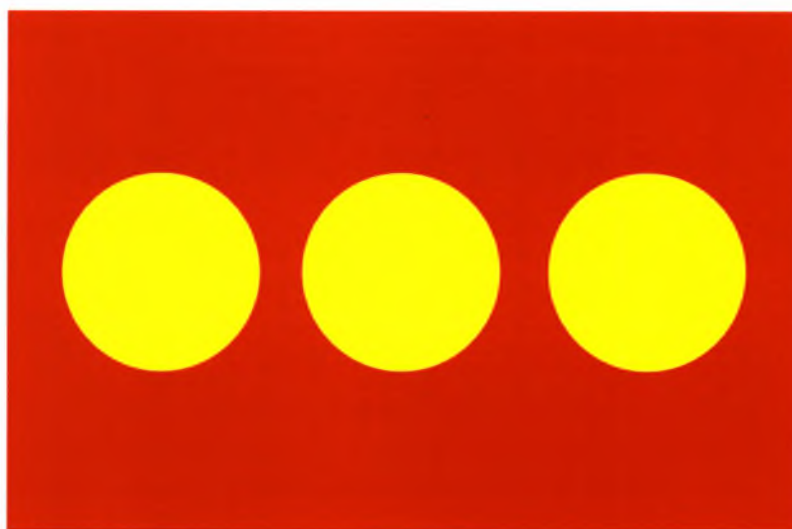
Στο ζήτημα της ουτοπίας αναφέρεται εκτενώς μέσα από το έργο του, την ίδια περίοδο και ο Κωνσταντίνος Δοξιάδης ο οποίος με στόχο την αναίρεση του μονίμως ανεκπλήρωτου χαρακτήρα της έννοιας της ουτοπίας εφευρίσκει έναν νέο όρο περιγραφής της ιδανικής πόλης με πιο ρεαλιστικό χαρακτήρα τον οποίο ονομάζει εντοπία. «*Στον απέραντο χώρο που διεισδύεται από την προβολή του Ανθρώπου στο μέλλον, κάπου ανάμεσα στα όνειρα και στην πραγματικότητα, ανάμεσα στις ουτοπίες και τις "τοπίες", θα πρέπει να συλλάβουμε την εντοπία: τον τόπο που ικανοποιεί τον ονειροπόλο αλλά και που αποδέχεται ο επιστήμονας, τον τόπο όπου η προβολή του καλλιτέχνη και του τέκτονα συναντιούνται*». (Δοξιάδης, 1968)

Στη δεκαετία του 1990, μια μορφή ουτοπικής αναζήτησης αποτέλεσε η στροφή στην οικολογική σκέψη. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα του πλανήτη εντείνονται και προκαλούν την αναζήτηση εναλλακτικών και οικολογικά προσανατολισμένων μοντέλων ανάπτυξης. Μια μορφή έκφρασης της αναζήτησης αυτής είναι η δημιουργία συνειδητών κοινοτήτων με οικολογικό προσανατολισμό, των οικοκοινοτήτων. Οι οικοκοινότητες υλοποιούν ένα ιδεατό μοντέλο ανάπτυξης, το οποίο αντιπαρατίθεται στο σύγχρονο τρόπο ζωής και τα υπάρχοντα μοντέλα ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, η αναζήτηση της ουτοπίας, ως μια ιδανική κατάσταση πραγμάτων αλλά και ως μια κριτική στα εκάστοτε υπάρχοντα προβλήματα, είναι κυρίαρχη στην ανθρώπινη ιστορία, με άμεσες και ορατές πρακτικές επιπτώσεις. Μια μορφή απόπειρας πραγμάτωσης της ουτοπίας είναι και οι συνειδητές κοινότητες. *«Οι συνειδητές κοινότητες περιγράφονται σαν προσπάθειες δημιουργίας μιας νέας κοινωνικής τάξης πραγμάτων για τα μέλη τους. Αν και οι κοινοί στόχοι και αρχές μπορούν να διαφέρουν ανάμεσα σε διαφορετικές συνειδητές κοινότητες, η προσπάθεια για να υπερβουν τα υπάρχοντα κοινωνικά, οικονομικά ή οικολογικά προβλήματα παραμένει πρωταρχική αιτία δημιουργίας των εφαρμοσμένων ουτοπιών που αποτελούν οι συνειδητές κοινότητες»* (Ozkaynak, 2004). Η ίδρυση συνειδητών κοινοτήτων και η διαβίωση σε αυτές αποτελεί πραγμάτωση της ουτοπικής αναζήτησης, αφού διαχρονικά το μοναδικό κοινό χαρακτηριστικό όλων των συνειδητών κοινοτήτων από τον 6^ο π.Χ. αιώνα με τα βουδιστικά ασράμς έως τις σημερινές οικοκοινότητες είναι η απόπειρα δημιουργίας μιας ιδανικής κοινωνίας, όπως την αντιλαμβάνονται τα μέλη τους.

Κεφάλαιο 5

Η περίπτωση της Χριστιανίας

Πηγή: www.christiania.org

5.1 Χριστιανία: Μια Ελεύθερη Πόλη

Η κοινότητα της Χριστιανίας η οποία δημιουργήθηκε το 1971 έπειτα από τη κατάληψη του χώρου των εγκαταλελειμμένων στρατιωτικών εγκαταστάσεων στο κέντρο της Κοπεγχάγης, είναι μια από τις πιο γνώστες συνειδητές κοινότητες σε παγκόσμιο επίπεδο. Αποτελεί ένα κοινωνικό πείραμα και μια επιτυχημένη συνειδητή κοινότητα με οικολογικό προσανατολισμό και συνεχή λειτουργία για περισσότερα από τριάντα χρόνια, η οποία παρά τα πολλά προβλήματα που συχνά αντιμετωπίζει κυρίως από την δανέζικη κυβέρνηση, υποστηρίζεται ευρέως από πολλούς ανθρώπους σε όλο τον κόσμο.

Η περιοχή της Χριστιανίας αποτελεί πλέον σημαντικό τμήμα της πόλης της Κοπεγχάγης, ενώ είναι μια από τις μακροβιότερες συνειδητές κοινότητες στην Ευρώπη. Η Χριστιανία καλύπτει μια περιοχή μεγαλύτερη από 34 τ. χλμ. και έχει περίπου 1000 κατοίκους. Τους χειμερινούς μήνες οι επισκέπτες ανέρχονται σε 3000 κάθε μέρα ενώ το καλοκαίρι ο αριθμός των επισκεπτών ανέρχεται σε 5000. Σημαντικό ποσοστό των επισκεπτών της περιοχής καταλαμβάνουν κάτοικοι της Κοπεγχάγης οι οποίοι αξιοποιούν μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους στη Χριστιανία.

Χάρτης της περιοχής της Χριστιανίας

Πηγή: www.christiania.org

Οι πρώτοι της κάτοικοι διακατέχονταν από το πνεύμα της ελευθεριακής κουλτούρας που επικρατούσε τη δεκαετία του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και αμφισβητούσε το κυρίαρχο καταναλωτικό τρόπο ζωής των κατοίκων των δυτικών κοινωνιών, εκφράζοντας την ανάγκη μεγάλης μερίδας της νεολαίας για αυτοοργάνωση. Από την αρχή η κοινότητα της Χριστιανίας είχε σαν βασικές αρχές, την αρχή της αυτοδιαχείρισης και την αρχή της δημιουργικότητας, στο πλαίσιο μιας οικολογικής ισορροπίας.

Επίσης, η Χριστιανία είναι ένας από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της Κοπεγχάγης και δείγμα της προοδευτικής και ελευθεριακής δανέζικης κουλτούρας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η κοινότητα παρουσιάζεται ως βασικό τουριστικό αξιοθέατο της Κοπεγχάγης ενώ πολλές επιχειρήσεις και οργανισμοί χρησιμοποιούν την Χριστιανία ως αξιοθέατο στους επισκέπτες και στους καλεσμένους τους.

Άποψη της κεντρικής εισόδου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.2 Κοπεγχάγη

Η Κοπεγχάγη είναι η πρωτεύουσα της Δανίας και το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας. Η ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Κοπεγχάγης έχει πληθυσμό 1.115.035 (2006) και διαχωρίζεται σε 16 δήμους. Είναι η έδρα του εθνικού κοινοβουλίου, της κυβέρνησης και της μοναρχίας. Η πολεοδομική ανάπτυξη της Κοπεγχάγης βασίζεται στην ανάπτυξη του πολεοδομικού της ιστού με το μοντέλο του fingerplan το οποίο δημοσιεύτηκε από το πολεοδομικό ινστιτούτο της Δανίας το 1947. Το μοντέλο, το οποίο τελικά υιοθετήθηκε, απέρριπτε την ανάπτυξη της πόλης μέσω της δημιουργίας νέων δακτυλίων και πρότεινε την ανάπτυξη σε ευθείες οι οποίες ξεκινούν από το κέντρο της πόλης και ανάμεσα τους υπάρχουν πράσινες εκτάσεις. Η ανάπτυξη της πόλης σύμφωνα με το μοντέλο του fingerplan δημιούργησε τις προϋποθέσεις για αειφορική ανάπτυξη η οποία οι οποίες ενισχύθηκαν με την υιοθέτηση των αρχών της Agenda 21.

Η πόλη της Κοπεγχάγης έχει υιοθετήσει τις κατευθύνσεις της Agenda 21 σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης. Η εφαρμογή των κατευθύνσεων αυτών, σε συνδυασμό με την εφαρμογή άλλων εξειδικευμένων στρατηγικών οι οποίες αφορούν τομείς όπως οι κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και οι εκπομπές CO₂ και η περιβαλλοντική διαχείριση της ευρύτερης πολεοδομικής περιοχής καθιστούν τη Κοπεγχάγη μια πόλη με ολοκληρωμένο σχεδιασμό σε ότι αφορά το περιβάλλον. Η Agenda 21 δεν έχει ακόμα πλήρη εφαρμογή αλλά έχει συμβάλει σημαντικά στη περιβαλλοντική αναβάθμιση της πόλης με την ανάπτυξη της ανακύκλωσης, την ανάπτυξη οικολογικών μεθόδων κατασκευής κτιρίων και τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα. Οι αρχές της πόλης εκτιμούν πως οι εφαρμογές της Agenda 21 και τα αποτελέσματά τους έχουν καταστήσει την πόλη ανταγωνιστική σε αναπτυξιακό επίπεδο και πιο αποτελεσματική σε ότι αφορά τη περιβαλλοντική διαχείριση του αστικού της περιβάλλοντος.

Οι κατευθύνσεις για την ανάπτυξη της Κοπεγχάγης δίνονται από το Creative Copenhagen Plan, το οποίο προβλέπει την εκ νέου διαρρύθμιση του αστικού της χώρου και επιχειρεί να την καταστήσει ελκυστική για επενδύσεις. Παρόμοιες διαδικασίες επανασχεδιασμού του αστικού χώρου παρατηρούνται στις περισσότερες μεγάλες πόλεις της Ευρώπης και των ΗΠΑ και έχουν ως βασική παράμετρο την

ιδιωτικοποίηση των ελεύθερων δημόσιων χώρων, κυρίως μέσα από συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Το Creative Copenhagen Plan έχει ως βάση μια στρατηγική που στοχεύει στην ανάδειξη της Κοπεγχάγης σε σημαντικό οικονομικό κέντρο της βόρειας Ευρώπης μέσα στο υπό διαμόρφωση νέο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, κυρίως μέσω των επενδύσεων. Προς τη κατεύθυνση αυτή, πολλοί δημόσιοι χώροι ιδιωτικοποιούνται. Το Creative Copenhagen Plan αποτελεί εφαρμογή της πολιτικής οικονομικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία εστιάζει στην αναγέννηση των αστικών περιοχών και υποστηρίζεται από το ευρωπαϊκό ταμείο συνοχής. Βαρύνουσα σημασία για την προσέλκυση επενδύσεων έχει η ιδιωτικοποίηση της Χριστιανίας, καθώς η ενσωμάτωση της στη πόλη θα αυξήσει σημαντικά την αξία γης. (Creative Copenhagen: Globalization, Urban Governance and Social Change, Anders Lund Hansen, Hans Thor Andersen, Eric Clark, 2001)

5.3 Ιστορικό της κοινότητας

Οι σχέσεις της Χριστιανίας με το κράτος της Δανίας και τις δημοτικές αρχές πέρασαν από πολλά στάδια. Οι εκάστοτε σχέσεις και το επίπεδο αυτονομίας που απολάμβανε η κοινότητα σε διαφορετικές χρονικές στιγμές συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της. Παρατηρώντας διαχρονικά τις σχέσεις αυτές, γίνεται αντιληπτός ο ρόλος που διαδραματίζει ο πολιτικός προσανατολισμός των εκάστοτε κυβερνήσεων στις διαπραγματεύσεις με τους κατοίκους της κοινότητας.

Το 1969, κάτοικοι της πόλης της Κοπεγχάγης που επιθυμούν να αποκτήσουν πρόσβαση στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις οι οποίες βρίσκονται στη περιοχή Christianshavn, με στόχο να τον μετατρέψουν σε παιδότοπο και χώρο πρασίνου, γκρεμίζουν τον φράχτη που προστάτευε την περιοχή. Οι στρατιωτικές και δημοτικές αρχές τον επιδιορθώνουν και οι κάτοικοι τον γκρεμίζουν ξανά αρκετές φορές ενώ ο φράχτης απομακρύνεται οριστικά το 1971. Με τον τρόπο αυτό οι κάτοικοι αποκτούν το χώρο πρασίνου και τον παιδότοπο που επιθυμούσαν, ενώ ταυτόχρονα μεμονωμένοι κάτοικοι της Κοπεγχάγης μεταβαίνουν στη περιοχή για να κατοικήσουν.

Άποψη μιας εισόδου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Σημαντικό ρόλο στη μαζική εγκατάσταση ανθρώπων στη περιοχή της Χριστιανίας διαδραμάτισε η εναλλακτική εφημερίδα "Hovedbladet", η οποία δημοσιεύεται με τίτλο «Μετακομίστε με το λεωφορείο νούμερο 8» και σε μεγάλης έκτασης άρθρο αναφέρεται στις πρώην στρατιωτικές εγκαταστάσεις παραθέτοντας ιδέες και προτάσεις για την αξιοποίηση τους, ενώ ταυτόχρονα προτείνει την κατοίκηση της περιοχής από πολίτες που δεν έχουν τη δυνατότητα να μείνουν κάπου αλλού. Η δημοσίευση του άρθρου αυτού συνέβαλλε στη μαζική εγκατάσταση εκατοντάδων ανθρώπων στη περιοχή, οι οποίοι επιθυμούσαν την αυτοοργάνωση τους, μακριά από τον κυρίαρχο τρόπο ζωής των κατοίκων της πρωτεύουσας της Δανίας.

Ταυτόχρονα με τη μαζική εγκατάσταση κατοίκων ξεκινούν και οι πρώτες απόπειρες της αστυνομίας να τους απομακρύνει, κάτι το οποίο δεν επιτυγχάνει. Μια από τις σημαντικότερες αποφάσεις που αφορούν τη Χριστιανία είναι η αναγνώριση της το 1972 ως κοινωνικό πείραμα και η παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος στους κατοίκους, έπειτα από συμφωνία με το υπουργείο άμυνας της Δανίας. Την ίδια περίοδο, προκηρύσσεται διαγωνισμός προτάσεων για το μέλλον της περιοχής και το κοινωνικό πείραμα αποφασίζεται να τερματιστεί αφού αποφασιστεί μέσα από τον διαγωνισμό το μέλλον της περιοχής.

Το 1973, η κοινότητα έχει οργανωθεί σε μικρότερες αυτόνομες μονάδες ενώ η γενική συνέλευση της είναι η ανώτατη αρχή για όλους τους κατοίκους. Τα πρώτα χρόνια ύπαρξης της η κοινότητα απευθύνεται στη πόλη της Κοπεγχάγης με πολλές πολιτικές και καλλιτεχνικές παρεμβάσεις. Το 1974, η κοινότητα συμμετέχει στις δημοτικές εκλογές με τη δημιουργία της μη κομματικού συνδυασμού "Valgborgs Favn" και καταφέρνει να εκλέξει έναν αντιπρόσωπο στο δημοτικό συμβούλιο. Ο αντιπρόσωπος αυτός επιλέγεται να είναι από την λίστα των γυναικών. Την ίδια περίοδο εντείνονται οι δράσεις προβολής της κοινότητας στους κατοίκους της Κοπεγχάγης.

Διαδήλωση κατοίκων της Χριστιανίας

Πηγή: www.christiania.org

Το 1975, η δικαιοδοσία της Χριστιανίας προκαλεί διενέξεις ανάμεσα στο κράτος της Δανίας και τον δήμο της Κοπεγχάγης, ενώ το κοινοβούλιο αποφασίζει τη μετακίνηση των κατοίκων έως τη πρώτη Απριλίου του επόμενου χρόνου. Την ίδια περίοδο ξεκινάνε πολλές από τις δραστηριότητες της Χριστιανίας οι οποίες διαμορφώνουν τον χαρακτήρα της και οι περισσότερες διατηρούνται ακόμα και σήμερα: κοινοτικά μπάνια, παιδότοποι, ανακύκλωση του μεγαλύτερου ποσοστού των απορριμμάτων, λειτουργία κοινοτικών καταστημάτων. Σημαντικός παράγοντας για την προβολή της κοινότητας είναι η θεατρική ομάδα Solvognen, η οποία παρουσιάζει μια παρωδία του "The Elfin Hillock" του Χάνς Κρίστιαν Άντερσεν, η οποία είναι η πιο επιτυχημένη παράσταση της συγκεκριμένης θεατρικής περιόδου στη Κοπεγχάγη. Ταυτόχρονα, πολλοί πολεοδόμοι και αρχιτέκτονες υποστηρίζουν τη διατήρηση του περιβάλλοντος που διαμορφώνεται στη Χριστιανία, ενώ το Εθνικό Μουσείο δημοσιεύει ένα βιβλίο για το εναλλακτικό αστικό περιβάλλον της περιοχής. Έπειτα από έντονες πιέσεις των κατοίκων, η κυβέρνηση της Δανίας ακυρώνει την εκκαθάριση της περιοχής η οποία ήταν αποφασισμένη να γίνει έως την πρώτη Απριλίου του 1976.

Το 1976 έχουμε την πρώτη νομική διαμάχη της κοινότητας και του κράτους της Δανίας, καθώς οι κάτοικοι της Χριστιανίας κινήθηκαν νομικά εναντίον του κράτους υποστηρίζοντας ότι η οποιαδήποτε απόφαση για εκκαθάριση της περιοχής έρχεται σε αντίθεση με τη συμφωνία του 1973 για την προκήρυξη διαγωνισμού σχετικά με τη μελλοντική αξιοποίηση της περιοχής. Η απόφαση τελικά του δικαστηρίου η οποία

εκδίδεται το 1977 είναι υπέρ του κράτους της Δανίας και οι κάτοικοι της κοινότητας προχωρούν σε ένσταση στο Ανώτατο Δικαστήριο, η οποία απορρίπτεται το 1978. Την ίδια χρονιά οι κάτοικοι της Χριστιανίας συμμετέχουν ξανά τις δημοτικές εκλογές εκλέγοντας δυο δημοτικούς συμβούλους αυτή τη φορά, ενώ η κυβέρνηση ξεκινά διαδικασίες εκπόνησης ενός σχεδίου για την ομαλοποίηση της κατάστασης στην περιοχή, χωρίς όμως να έχει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα.

Σημαντικό ρόλο για την εξέλιξη της Χριστιανίας διαδραματίζουν οι δράσεις ενάντια στα σκληρά ναρκωτικά και ιδιαίτερα την ηρωίνη, οι οποίες κορυφώνονται το 1980. Κατά τη δεκαετία του 1970 παρουσιάστηκε αύξηση των τοξικομανών, τόσο στη πόλη της Κοπεγχάγης όσο και στη Χριστιανία. Οι κάτοικοι της κοινότητας από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 προσπαθούν χωρίς επιτυχία να απομακρύνουν τους τοξικομανείς αλλά και τους εμπόρους ηρωίνης από την περιοχή. Το 1980 όμως και έπειτα από έντονες πιέσεις αλλά και με το φάσμα εκφυλισμού του χαρακτήρα της κοινότητας να είναι ορατό, η κοινότητα δίνει δυο εναλλακτικές λύσεις στους τοξικομανείς της περιοχής: να απεξαρτηθούν ή να μετακινηθούν εκτός της κοινότητας. Την περίοδο εκείνη πολλοί τοξικομανείς απομακρύνονται, όπως και οι έμποροι ηρωίνης.

Graffiti στο πλαίσιο της εκκαθάρισης
της περιοχής από τοξικομανείς

Πηγή: www.christiania.org

Το 1981 η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Δανίας, σε συνεργασία με αρμόδιους συμβουλευτικούς οργανισμούς αποφασίζει την ανάπτυξη της Χριστιανίας ως πειραματική πόλη με μεγάλο βαθμό αυτονομίας. Την ίδια χρονιά, εκλέγεται το συντηρητικό κόμμα στη κυβέρνηση, ενώ έλαβε χώρα μεγάλη εκστρατεία από τη Σουηδία, η οποία παρουσίαζε τη Χριστιανία ως το βασικό κέντρο διακίνησης

ναρκωτικών για τη βόρεια Ευρώπη. Ως απάντηση στις κατηγορίες αυτές, οι κάτοικοι προχώρησαν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις προβολής της περιοχής σε μεγάλες πόλεις της Σουηδίας στα πλαίσια της εκστρατείας "Love Sweden".

Το 1986, η κοινότητα της Χριστιανίας εκδίδει μια έρευνα με την οποία υποστηρίζει ότι έχει την ικανότητα να συντηρεί χωρίς βοήθεια από το κράτος τα κτίρια και τις κοινωνικές εγκαταστάσεις της με την προϋπόθεση οι επιχειρήσεις της να έχουν μερική φοροαπαλλαγή.

Το 1987, η κυβέρνηση της Δανίας ξεκινά εκ νέου διαδικασίες για τη νομιμοποίηση της περιοχής, ενώ το υπουργείο άμυνας μέσω της κατασκευαστικής εταιρείας CA-Byg επιδιορθώνει τις στέγες και τις καμινάδες των κτιρίων της κοινότητας. Τα κοινοτικά κτίρια της Χριστιανίας τα οποία παρουσίαζαν οικονομική δραστηριότητα δέχθηκαν πιέσεις για την έκδοση των απαραίτητων αδειών από τη κυβέρνηση. Οι κάτοικοι επιχείρησαν τη διαπραγμάτευση κοινής συλλογικής άδειας, κάτι το οποίο δεν έγινε δεκτό, και η αστυνομία τερμάτισε τη λειτουργία τους με μια μεγάλη επιχείρηση το 1989. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, τα κοινοτικά κτίρια εξασφαλίζουν αρχικά δικαίωμα ρύθμισης της χρήσης τους και στη συνέχεια μεμονωμένη άδεια λειτουργίας. Το ίδιο έτος, έχουμε τον πρώτο νόμο για τη Χριστιανία ο οποίος ψηφίζεται από το κοινοβούλιο της Δανίας και το σχηματισμό ειδικής ανεξάρτητης γραμματείας η οποία θα συντονίζει τις επαφές ανάμεσα στο κράτος της Δανίας και τη κοινότητα της Χριστιανίας. Ειδική αναφορά στο περιεχόμενο του νόμου γίνεται στο κεφάλαιο που αφορά τους νόμους και το θεσμικό πλαίσιο που σχετίζονται με τη Χριστιανία.

Την ίδια περίοδο έχουμε την έναρξη των διαπραγματεύσεων σχετικά με τη χρήση και τη συντήρηση των κτιρίων τα οποία βρίσκονται στη Χριστιανία. Οι κάτοικοι της κοινότητας εξουσιοδοτούν μια ομάδα να τους αντιπροσωπεύσει στο διάλογο με το υπουργείο άμυνας. Τελικά επιτυγχάνεται συμφωνία, η οποία θα επαναδιαπραγματεύεται κάθε χρόνο. Με βάση τη συμφωνία και υπό την πίεση από το υπουργείο άμυνας, οι κάτοικοι της κοινότητας προχωρούν στη σύσταση ειδικής ομάδας για τα τεχνικά θέματα, η οποία συγκεκριμενοποιεί τους στόχους της κοινότητας στο τομέα αυτό. Εκείνη τη περίοδο το, παλαιού τύπου, υδρευτικό

σύστημα της περιοχής αντικαθίσταται και τα έξοδα υδροδότησης της περιοχής μειώνονται σημαντικά. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η εκπόνηση του Green Plan ως εναλλακτική και οικολογική σχεδιαστική λύση για την περιοχή, ιδιαίτερη αναφορά στο οποίο γίνεται σε ειδικό κεφάλαιο.

Το 1992, το υπουργείο άμυνας αυξάνει το ενοίκιο το οποίο καταβάλλει κάθε χρόνο η κοινότητα, ενώ το δημοτικό συμβούλιο της Κοπεγχάγης αρνείται να καταβάλλει το πλήρες επίδομα στέγασης, καθώς θεωρεί ότι με τον τρόπο αυτό δίνει δημιουργεί ειδικό και υπερβολικά ευνοϊκό επιχειρηματικό καθεστώς στις επιχειρήσεις που λειτουργούν στη κοινότητα. Έπειτα από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις με βάση τον προϋπολογισμό της κοινότητας, με την παράθεση στοιχείων σχετικά με τη χρηματοδότηση των κοινοτικών κτιρίων και με την εγκατάσταση μετρητών κατανάλωσης στις επιχειρήσεις, η δημοτική αρχή δέχεται να καταβάλλει τα επιδόματα.

Το 1992 δημιουργείται ένταση στις σχέσεις της κοινότητας και της κυβέρνησης, καθώς η δεύτερη σε συνεργασία με την αστυνομία θέτει ως στόχο τη πλήρη εξάλειψη της διακίνησης κάνναβης στη Χριστιανία. Για να το επιτευχθεί αυτό, για 18 μήνες η Χριστιανία βρίσκεται υπό συνεχή αστυνομική επιτήρηση, η οποία πολλές φορές οδήγησε σε συγκρούσεις. Από τις αρχές του 1993, γίνεται διάλογος σχετικά με το θέμα στον οποίο συμμετέχουν κάτοικοι της κοινότητας, αρμόδιες κοινοβουλευτικές επιτροπές, η αστυνομία και οργανώσεις όπως η Διεθνής Αμνηστία. Τελικά το πρόβλημα λύνεται έπειτα από συνεδρίαση των κατοίκων της κοινότητας με τον υπουργό δικαιοσύνης, Erling Olsen και τη διακοπή των αστυνομικών περιπολιών στη περιοχή.

Το 1996, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των κατοίκων της κοινότητας και του υπουργείου άμυνας της Δανίας σχετικά με το μέλλον της περιοχής καταλήγουν σε μια συμβιβαστική λύση, το «πρόγραμμα ανάπτυξης της Χριστιανίας», το οποίο συμβιβάζει το νόμο του 1989 και το Green Plan. Τον επόμενο χρόνο, η κοινότητα εισάγει το νόμισμα Løn, το οποίο χρησιμοποιείται για συναλλαγές στο χώρο της κοινότητας και αξίζει 50 κορώνες Δανίας.

Μετά τις εκλογές του 2001, διαμορφώνονται οι χειρότερες σχέσεις ανάμεσα στη κοινότητα και το κράτος από την ίδρυση της Χριστιανίας. Από τις εκλογές αυτές, σχηματίζεται κυβέρνηση συνεργασίας των συντηρητικών φιλελεύθερων κομμάτων και του εθνικιστικού κόμματος, η οποία διαμορφώνει για πρώτη φορά ιδιαίτερα αρνητικό για τη Χριστιανία συσχετισμό δυνάμεων στο κοινοβούλιο. Η κυβέρνηση επιχειρεί να πλήξει τη βάση της οργάνωσης της κοινότητας, η οποία είναι η συλλογική άδεια χρήσης του χώρου σχεδιάζοντας τη κατασκευή 300 κατοικιών στη περιοχή με ιδιωτικά και ατομικά συμφωνητικά ιδιοκτησίας. Ταυτόχρονα, αποφασίζει να τερματίσει το κοινωνικό πείραμα και προκηρύσσει διαγωνισμό προτάσεων για την αξιοποίηση της περιοχής με στόχο την επαναφορά στην ομαλότητα. Ο διαγωνισμός αυτός εξελίσσεται σε αποτυχία, καθώς κατατίθενται μόνο 17 προτάσεις, 8 από τις οποίες καλύπτουν τα κριτήρια του διαγωνισμού. Οι 8 αυτές προτάσεις απορρίπτονται στη συνέχεια από αρμόδιες δικαστικές επιτροπές και επιπλέον διανέμονται 850.000 κορώνες σε «βραβεία παρηγοριάς»

Βασικό επιχείρημα της κυβέρνησης για το τερματισμό του κοινωνικού πειράματος είναι η διακίνηση κάνναβης στη περιοχή. Για τον λόγο αυτό, το 2004, οι ειδικοί θάλαμοι πώλησης της απομακρύνονται από τη Χριστιανία. Εντούτοις, τα γεγονότα του 1992 επαναλαμβάνονται σε μεγαλύτερη έκταση με την 24ωρη αστυνομική επιτήρηση της περιοχής και τη πραγματοποίηση μεγάλου αριθμού συλλήψεων, η οποία κατακρίνεται στην ετήσια έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας. Αποτέλεσμα των γεγονότων αυτών είναι η εξάλειψη της ανοιχτής συναλλαγής κάνναβης, κάτι το οποίο ισχύει μέχρι σήμερα.

Επέμβαση της αστυνομίας στην κοινότητα της Χριστιανίας

Πηγή: www.indymedia.org

Από τα παραπάνω γίνεται προφανής ο ρόλος των διαπραγματεύσεων των κατοίκων της κοινότητας με τις κρατικές αρχές στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της κοινότητας. Η διαχείριση του χώρου της Χριστιανίας ήταν αρμοδιότητα των κατοίκων της στο μεγαλύτερο βαθμό αλλά και το κράτος της Δανίας, στο οποίο ανήκει η έκταση, μέσω του διαλόγου με τους κατοίκους, των συμφωνιών, των περιορισμών αλλά και των παραχωρήσεων έχει συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στη διαμόρφωση του χώρου. Από τις διαδικασίες που έχουν ακολουθηθεί προκύπτει μια ιδιαίτερη μορφή δημοκρατικού ή συμμετοχικού σχεδιασμού σύμφωνα με τις κατηγορίες του σχεδιασμού ανάλογα με τον ρόλο του κράτους που έχουν διαμορφώσει οι σύγχρονες θεωρητικές απόψεις για τον σχεδιασμό. «Οι θεωρητικές απόψεις για τον σχεδιασμό διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: παραδοσιακός ή ορθολογικός σχεδιασμός, αποσπασματικός ή βελτιωτικός σχεδιασμός, ισοκατανομητικός ή βελτιωτικός σχεδιασμός, δημοκρατικός ή συμμετοχικός σχεδιασμός» (Μαρμαράς, 2002)

5.4 Αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά

Η διαμόρφωση του πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος της κοινότητας της Χριστιανίας διαμορφώνεται από δυο βασικούς παράγοντες: αφενός τις επιπτώσεις της μεταβολής μιας περιοχής η οποία φιλοξενούσε στρατιωτικές εγκαταστάσεις σε περιοχή με κυρίαρχη χρήση γης την κατοικία και αφετέρου τη διαρκή προσπάθεια των κατοίκων για πολιτιστική και αισθητική διαφοροποίηση. Η κοινότητα περιβάλλεται από πολυώροφα γκρίζα κτίρια και δρόμους με έντονη κυκλοφορία. Μέσα σε αυτό το μονότονο και επαναλαμβανόμενο αστικό περιβάλλον βρίσκεται το πολύχρωμο και χωρίς αυτοκίνητα χωριό. Ως αντιστάθμισμα των δρόμων που την περιβάλλουν, η Χριστιανία περιβάλλεται από έναν πολύχρωμο μακρύ τείχος που την χωρίζει από τους δρόμους. Το τείχος αυτό, κατάλοιπο του στρατιωτικού παρελθόντος της περιοχής, καταλαμβάνεται από γκράφιτι που σχολιάζουν τις πολιτικές εξελίξεις στη Δανία κ στο εξωτερικό.

Ο προσανατολισμός και η περιήγηση στη κοινότητα παρουσιάζουν δυσκολίες καθώς δεν υπάρχουν πινακίδες στους δρόμους και τα κτίρια δεν είναι αριθμημένα. Η περιοχή στην οποία οδηγεί η κύρια είσοδος «εξουσιάζεται» αρχιτεκτονικά από τα υπερμεγέθη στρατιωτικά κτίρια τα οποία είναι κτισμένα από τούβλο. Η αρχιτεκτονική αυστηρότητα των κτιρίων αυτών εξομαλύνεται από τις παρεμβάσεις των κατοίκων κ τα γκράφιτι που τα καλύπτουν, υπονομεύοντας την αρχική τους λειτουργία. Τα περισσότερα από τα κτίρια αυτά στεγάζουν πλέον χώρους πολιτισμού και κοινοτικά καταστήματα. Στη περιοχή αυτή, συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των στρατιωτικών κτισμάτων και είναι το τμήμα της κοινότητας το οποίο δεν έχει ως κύρια χρήση γης την κατοικία, ενώ οι περισσότερες οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες εντοπίζονται στη συγκεκριμένη περιοχή.

Χαρακτηριστικά δείγματα κτιρίων στρατιωτικών εγκαταστάσεων στην Χριστιανία

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Η διαμόρφωση του υπόλοιπου τμήματος του χώρου της Χριστιανίας, το οποίο φιλοξενεί κυρίως κατοικίες είναι αποτέλεσμα της οργανικής οικιστικής ανάπτυξης. Οι περισσότεροι δρόμοι οι οποίοι είχαν σχεδιαστεί από το Υπουργείο Άμυνας έχουν διατηρηθεί, ενώ έχουν δημιουργηθεί νέοι οι οποίοι εξυπηρετούν τη νέα χρήση γης της περιοχής. Η αρχιτεκτονική διαφοροποίηση μεταξύ των κατοικιών είναι έντονη, αφού έχουν κτιστεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, ενώ δεν υπήρχε συγκεκριμένο σχέδιο οικιστικής ανάπτυξης. Το μοναδικό κοινό χαρακτηριστικό των κατοικιών είναι το υλικό κατασκευής, το οποίο είναι το ξύλο. Η δόμηση είναι πυκνότερη περιμετρικά του τμήματος της κοινότητας το οποίο φιλοξενεί τους χώρους πολιτισμού και τα καταστήματα, ενώ γίνεται πιο αραιή όσο απομακρυνόμαστε από αυτόν. Η Χριστιανία χωρίζεται σε δυο τμήματα από τεχνητό κανάλι και τα δυο τμήματα συνδέονται σε ένα σημείο με γέφυρα.

Διασκορπισμένα σε πολλά σημεία της κοινότητας βρίσκονται έργα τέχνης των κατοίκων τα οποία έχουν αισθητική και πολλές φορές χρηστική λειτουργία, ενώ η προσπάθεια της αισθητικής διαφοροποίησης από την υπόλοιπη πόλη είναι ορατή παντού. Η έμφαση που δίνεται από τους κατοίκους στη πολιτιστική διαφοροποίηση από την ομοιογένεια του δανέζικου πολιτισμού γίνεται πρόδηλη από την ξύλινη πινακίδα που βρίσκεται στην έξοδο από την περιοχή : «Τώρα εισέρχεστε στην Ευρωπαϊκή Ένωση».

Κατοικίες στη Χριστιανία

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.5 Ιδιοκτησιακό καθεστώς

Η μόνη σταθερή αρχή που διέπει το δομημένο περιβάλλον της περιοχής είναι η έλλειψη ατομικής ιδιοκτησίας όσον αφορά το κτιριακό απόθεμα. Η κοινότητα καταβάλλει ενοίκιο στο κράτος, με το οποίο επιβαρύνονται όλοι οι κάτοικοι της, ανεξάρτητα με το μέγεθος του κτιρίου στο οποίο διαμένουν. Το ενοίκιο αυτό ανέρχεται περίπου στα 240 ευρώ ανα μήνα, ενώ με τη πληρωμή των υπόλοιπων παροχών (ηλεκτρισμός και υδροδότηση) οι οποίες πληρώνονται επίσης συλλογικά, το μηνιαίο κόστος διαμονής για τους κατοίκους της Χριστιανίας είναι περίπου 340 ευρώ. Στη περίπτωση κατά την οποία κάποιος κάτοικος της περιοχής επιλέξει να αποχωρήσει από αυτή, χάνει κάθε δικαίωμα στη κατοικία του, η οποία ανήκει συνολικά στη κοινότητα και η κοινότητα μέσα από τις συνελεύσεις της αποφασίζει τη μελλοντική χρήση της. Συνηθέστερη διαδικασία μετά από την αποχώρηση κάποιου κατοίκου είναι η δημοσίευση αγγελίας προς κάθε ενδιαφερόμενο. Στη συνέχεια οι υποψήφιοι κάτοικοι της κοινότητας προσέρχονται στη τοπική συνέλευση της γειτονιάς στην οποία ανήκει το οίκημα και η συνέλευση επιλέγει τον επόμενο κάτοικο.

Στη περιοχή, εκτός από τις κατοικίες και τα κοινόχρηστα κτίρια λειτουργούν επίσης χώροι πολιτισμού (θέατρα, εκθεσιακοί χώροι και χώροι συναυλιών), καθώς και καταστήματα. Τα έξοδα που προκύπτουν από τη λειτουργία των χώρων πολιτισμού, όπως και οι απαιτούμενες άδειες και οι φόροι καταβάλλονται συνολικά από τους κατοίκους της περιοχής, ενώ τα έσοδα μεταφέρονται στο κοινό ταμείο της κοινότητας. Τα καταστήματα χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: σε εκείνα που καλύπτουν αποκλειστικά ανάγκες της κοινότητας και σε εκείνα που απευθύνονται σε εξωτερικούς καταναλωτές. Τα πρώτα λειτουργούν με το καθεστώς των χώρων πολιτισμού και έχουν ειδικό φορολογικό καθεστώς. Τα καταστήματα της δεύτερης κατηγορίας λειτουργούν με το καθεστώς που διέπει τη λειτουργία κάθε αντίστοιχου καταστήματος στη Δανία. Η διαφορά έγκειται στο ότι για την εγκατάσταση και λειτουργία τους πρέπει να συμφωνήσουν όλοι κάτοικοι μέσω των αντίστοιχων συνελεύσεων, ενώ ένα ποσοστό των εσόδων τους καταλήγει στο κοινό ταμείο της

κοινότητας. Όλες οι επιχειρήσεις που λειτουργούν στη Χριστιανία ελέγχονται από τον δανέζικο οργανισμό τροφίμων όπως και κάθε άλλη επιχείρηση.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι, σύμφωνα με τους κατοίκους, οι προοπτικές για την περαιτέρω ανέγερση κτιρίων έχουν εξαντληθεί. Μια ενδεχόμενη συνέχιση μιας τέτοιας διαδικασίας θα αλλοίωνε τον χαρακτήρα που επιθυμούν οι κάτοικοι να έχει η περιοχή. Ως εκ τούτου, εάν η Χριστιανία εξακολουθήσει να υφίσταται υπό τις υπάρχουσες συνθήκες, ο πληθυσμός της αναμένεται να μη παρουσιάσει σημαντικές διακυμάνσεις. Παρ'όλα αυτά, ορισμένα οικήματα, τα οποία έχουν συμφωνηθεί από τα αρμόδια όργανα της κοινότητας, πληρούν προϋποθέσεις επέκτασης.

Καφετέρια Moonfisher

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.6 Αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες και διαχείριση οικονομικών πόρων

Όπως αναφέρουν οι κάτοικοι στην επίσημη ιστοσελίδα της κοινότητας από τη ίδρυση της το 1971, η Χριστιανία πειραματίζεται με τη δημιουργία μιας κοινωνίας που στηρίζεται σε έναν μεγάλο βαθμό ενεργούς συμμετοχικής δημοκρατίας που αφιερώνεται στη δυνατότητα της μεμονωμένης ελευθερίας και της αυτο-εκπλήρωσης. Οι κάτοικοι της περιοχής μπορούν να συμμετέχουν ισόνομα στη δημοκρατική διαδικασία που διαμορφώνει την τοπική κοινωνία. Οι σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται πάντα μέσα από τη συναίνεση, δηλαδή κοινή και διαδεδομένη συμφωνία μεταξύ των συμμετεχόντων. Επομένως, η μορφή διακυβέρνησης της περιοχής καλείται συχνά δημοκρατία συναίνεσης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντιστοιχία των διαδικασιών αυτών με εκείνες των προγόνων των Δανών, των Βίκινγκς. Οι Βίκινγκς δεν είχαν αρχηγούς ενώ όλες οι αποφάσεις λαμβάνονταν μέσα από συζητήσεις που οδηγούσαν σε συναίνεση και όχι μέσα από διαδικασίες ψηφοφορίας.

Η ομάδα οικονομίας, που είναι αρμόδια για τα οικονομικά θέματα της περιοχής, είναι αναγκασμένη να εμφανίζεται στις συνελεύσεις της οικονομίας και τις συνελεύσεις των ταμιών, και όλα τα κοινοτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα για να εμφανιστούν στις συνελεύσεις της οικονομίας. Για όλους τους υπόλοιπους, η συμμετοχή στις διάφορες συνεδριάσεις είναι προαιρετική. Αυτό σημαίνει ότι η επιρροή του μεμονωμένου κατοίκου εξαρτάται από τη συμμετοχή του/της στις συνεδριάσεις της λήψης αποφάσεων. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να συμμετέχουν σε όλες τις συνεδριάσεις. Η αυτοδιαχείριση στη Χριστιανία, εφαρμόζεται από διάφορες συνελεύσεις, με την κάθε μια από αυτές να έχει το δικό της περιεχόμενο και λειτουργία, ενώ η γενική συνέλευση είναι η σημαντικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Κοινοτικό κτίριο – Χώρος συνεδριάσεων

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Η γενική συνέλευση

Η γενική συνέλευση ασχολείται με τα σημαντικότερα θέματα της Χριστιανίας τα οποία αφορούν όλους τους κατοίκους, όπως η έγκριση του ετήσιου προϋπολογισμού, η διαχείριση του κοινού ταμείου, η συνεργασία και οι διαπραγματεύσεις με την εκάστοτε κυβέρνηση, καθώς και με την αντιμετώπιση κρουσμάτων βίας. Η γενική συνέλευση επιλύει επιπλέον διαφωνίες που έχουν προκύψει σε εξειδικευμένες συνελεύσεις. Τέτοια παραδείγματα είναι η διαφωνία σε θέματα κατοικιών τα οποία κανονικά λύνονται από τη συνέλευση της εκάστοτε περιοχής, διαφωνίες που αφορούν επιχειρήσεις και κανονικά λύνονται από τη συνέλευση που σχετίζεται με τις επιχειρήσεις κ.α. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η γενική συνέλευση λειτουργεί ως ένα είδος δικαστηρίου. Οι συμμετέχοντες στην γενική συνέλευση υποχρεώνονται επίσης να αποφασίσουν πώς οι διάφορες αποφάσεις πρόκειται να πραγματοποιηθούν στην πράξη. Εδώ, η δημοκρατία είναι όχι μόνο βασισμένη στη συμμετοχή στις αποφάσεις, αλλά και στην ενεργό συμμετοχή στην εφαρμογή τέτοιων αποφάσεων. Τέλος, αρμοδιότητα της γενικής συνέλευσης είναι η ενημέρωση της κοινότητας για την εξέλιξη σημαντικών θεμάτων, όπως οι διαπραγματεύσεις με το κράτος. Η συμμετοχή στη γενική συνέλευση είναι ελεύθερη για τους κατοίκους της Χριστιανίας, αλλά απαγορεύεται σε οποιονδήποτε άλλον, εκτός αν έχει προηγηθεί ειδική πρόσκληση.

Συνελεύσεις περιοχών

Οι συνέλευση της κάθε περιοχής πραγματοποιείται συνήθως μια φορά κάθε μήνα. Εδώ επιλύονται τα τοπικά προβλήματα που αφορούν κάθε μια από τις 15 γεωγραφικές περιοχές σε τις οποίες διαιρείται η Χριστιανία. Οι περιοχές είναι πολύ διαφορετικές όσον αφορά το φυσικό μέγεθος και τον αριθμό κατοίκων. Η μεγαλύτερη περιοχή στεγάζει περισσότερα από 80 άτομα, και η μικρότερη 9. Οι περιοχές μπορούν να αποτελούνται από ένα ενιαίο μεγάλο σπίτι με πολλούς κατοίκους, ή διάφορα σπίτια που είναι εξαπλωμένα σε μια μεγαλύτερη περιοχή. Κάθε περιοχή έχει έναν ταμία που φροντίζει την πληρωμή των μισθωμάτων, τον απολογισμό και τον προγραμματισμό της συνέλευσης της περιοχής.

Στη συνέλευση κάθε περιοχής, πραγματοποιείται συζήτηση για οτιδήποτε την αφορά: συντήρηση κτιρίων, αξιοποίηση των κενών κτιρίων, ημέρες εργασίας και πληρωμή για παροχές όπως η ηλεκτρική ενέργεια και η ύδρευση. Οι γενικότερες υποθέσεις που σχετίζονται με ολόκληρη την Χριστιανία συζητούνται επίσης. Παραδείγματος χάριν, πριν από κάθε γενική συνέλευση για τον προϋπολογισμό, πραγματοποιείται ένας κύκλος συνεδριάσεων σε κάθε περιοχή, έτσι ώστε ο μιας μεμονωμένης περιοχής να μπορεί να φέρει προς συζήτηση τις απόψεις της περιοχής του στην γενική συνέλευση. Με αυτόν τον τρόπο συντελείται μια μορφή αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, ακόμα κι αν όλες οι συνεδριάσεις είναι ανοικτές για όλους τους κατοίκους. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από την συνέλευση κάθε περιοχής, αφορούν αποκλειστικά την περιοχή αυτή.

Η συνέλευση των ταμιών

Οι ταμίες κάθε περιοχής και η ομάδα οικονομίας συνεδριάζουν μία φορά το μήνα για να ανταλλάξουν τις πληροφορίες για την οικονομία και τα σχέδια για την περιοχή, καθώς επίσης και για να συζητήσουν σχετικά με τη δόμηση και τη στεγαστική πολιτική. Σε αυτές τις συνεδριάσεις, οι προτάσεις υποβάλλονται ως προς αυτό που πρέπει να συζητηθεί στις μεμονωμένες περιοχές.

Η συνέλευση για τα οικονομικά

Η συνέλευση αφορά το κοινό ταμείο της Χριστιανίας το οποίο περιλαμβάνει: τα ιδρύματα για τα παιδιά, την ανακαίνιση κτιρίων, την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας και νερού, τις υποδομές, το ταχυδρομείο, το γραφείο πληροφοριών και άλλες υπηρεσίες και διαδικασίες που αφορούν όλους τους κατοίκους. Η συνέλευση προγραμματίζεται από την ομάδα οικονομίας η οποία διαχειρίζεται και την καθημερινή διαχείριση του ταμείου, πραγματοποιείται μια φορά τον μήνα, ενώ η συμμετοχή είναι ελεύθερη για κάθε κάτοικο της περιοχής. Στη συνέλευση πραγματοποιείται συζήτηση για τους απολογισμούς των ιδρυμάτων, το εισόδημα από τις επιχειρήσεις, τα συμφωνητικά χρήσης των επιχειρήσεων, ενώ υποβάλλονται και αιτήσεις χρηματοδότησης προγραμμάτων και δραστηριοτήτων. Εκτός από θέματα που αφορούν την οικονομία, πραγματοποιείται συζήτηση σχετικά με τον προσανατολισμό των διαφόρων ομάδων εργασίας οι οποίες λειτουργούν στη Χριστιανία.

5.7 Περιβαλλοντικά θέματα

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της Χριστιανίας από τα πρώτα χρόνια της ύπαρξής της είναι ο οικολογικός της προσανατολισμός. Προς τη κατεύθυνση αυτή και σε αντίθεση στα σχέδια της κυβέρνησης για την περιοχή, οι κάτοικοι έχουν συντάξει ένα τοπικό σχέδιο ανάπτυξης, το Green Plan, ενώ οι δράσεις της κοινότητας της Χριστιανίας οι οποίες αποσκοπούν σε μια περιβαλλοντικά φιλική λειτουργία της κοινότητας διαχωρίζονται σε τρεις τομείς: ενέργεια, διαχείριση απορριμμάτων και διαχείριση νερού.

Green Plan

Το σχέδιο αυτό, στηρίζεται στις ιδέες που είχε η κοινότητα της Χριστιανίας από τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας της και περιγράφει το όραμα που έχουν οι κάτοικοι της κοινότητας για την ανάπτυξη της Χριστιανίας, μια ανάπτυξη βασισμένη στις αρχές της αυτό διαχείρισης και της δημιουργικότητας στο πλαίσιο όμως μιας οικολογικής ισορροπίας.

Το Green Plan υπογραμμίζει τρεις βασικές αρχές, την αρχή της αυτοδιαχείρισης και της υπευθυνότητας, την αρχή της αλληλεγγύης, και την αρχή της ισορροπίας με την φύση. Στη συνέχεια περιγράφει ένα ιδανικό όραμα για την Χριστιανία, περιγράφει τα χαρακτηριστικά που θα το αποτελέσουν και αρνείται το διαχωρισμό του local plan για αστική και αγροτική περιοχή και τον σαφή διαχωρισμό ανάμεσα τους και ορίζει την πόλη του μέλλοντος σαν μια μίξη πόλης και υπαίθρου.

Τέλος, γίνεται μια ανάλυση των περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών που ήδη λαμβάνουν χώρα στην κοινότητα, όπως είναι η διαχείριση των απορριμμάτων, η χρήση καθαρών μορφών τεχνολογίας και προϊόντων και η συνειδητοποίηση του αποτυπώματος του τρόπου ζωής.

Διαχείριση ενέργειας, απορριμμάτων και νερού

Σε σχέση με τη διαχείριση και την εξοικονόμηση της ενέργειας, στην Χριστιανία εφαρμόζονται διάφορες πρακτικές με μικρότερο ή μεγαλύτερο αντίκτυπο. Στην κοινότητα λειτουργεί δίκτυο χαμηλής έντασης ηλεκτρικού ρεύματος ενώ πολλά σπίτια χρησιμοποιούν ενέργεια από ανεμογεννήτριες και από φωτοβολταικα για τις καθημερινές ανάγκες τους. Η θέρμανση στα σπίτια της κοινότητας δεν προέρχεται από κάποιο κεντρικό σύστημα αλλά γίνεται χωρίς χρήση ηλεκτρισμού, με πιο διαδεδομένη τη χρήση ειδικών ξυλοσομπων. Επιπλέον, στη κοινότητα χρησιμοποιούνται ευρέως λαμπτήρες χαμηλής κατανάλωσης ενέργειας.

Στη κοινότητα της Χριστιανίας, είναι διαδεδομένη η διαδικασία της ανακύκλωσης των απορριμμάτων με το 50% των παραγόμενων απορριμμάτων να επαναχρησιμοποιείται, έπειτα από επεξεργασία. Η διαχώριση των απορριμμάτων πραγματοποιείται στα σπίτια και στη συνέχεια τα απορρίμματα επεξεργάζονται σε τρεις κεντρικούς σταθμούς: τον σταθμό κομποστοποίησης που αφορά τα οργανικά απορρίμματα, το σταθμό για τα γυαλιά και το σταθμό για τα μεταλλικά απορρίμματα. Τέλος, η κοινότητα της Χριστιανίας διατηρεί συστήματα ελεγχόμενης κατανάλωσης νερού, ελέγχου υδάτινων αποβλήτων και συστήματα εξοικονόμησης νερού.

Κοινοτικό κατάστημα βιολογικών προϊόντων

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.8 Θεσμικό και νομικό πλαίσιο

Το 1989 έχουμε το πρώτο νομοσχέδιο για την Χριστιανία που απασχολεί το κοινοβούλιο της Δανίας. Το Μάρτιο του 1989 το υπουργείο περιβάλλοντος συντάσσει ένα σχέδιο χρήσεων γης για τη περιοχή το οποίο αποτελεί τη βάση του νομοσχεδίου το οποίο διαμορφώνεται από το υπουργείο άμυνας στις 19 Απριλίου του ίδιου έτους. Το νομοσχέδιο είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να δημιουργήσει τις νομικές προϋποθέσεις για τη normalization της Χριστιανίας σε συμφωνία με το τοπικό σχέδιο της ευρύτερης περιοχής. Για να είναι πιο εύκολα πραγματοποιήσιμα τα παραπάνω η ευθύνη για την περιοχή μεταφέρεται εξ'ολοκλήρου στο υπουργείο άμυνας. Η κυβέρνηση επιπλέον εγγυάται οικονομική υποστήριξη 15.000.000 κορόνων αποκλειστικά για την Χριστιανία. Το νομοσχέδιο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη Χριστιανία, ειδικά το μέρος του local plan που αφορά όλες τις μετατροπές και ρυθμίσεις στις χρήσεις γης της περιοχής και τα κτίρια, ενώ επισημαίνει ότι η περιοχή πρέπει να είναι προσβάσιμη σε όλους τους κατοίκους της Κοπεγχάγης. Παράλληλα η κυβέρνηση επιχειρεί να εμποδίσει τη παράνομη δόμηση η οποία συνεχιζόταν στη περιοχή και κλείνει καταστήματα τα οποία λειτουργούν χωρίς τις απαραίτητες άδειες. Βασική παράμετρος του local plan είναι ο διαχωρισμός της περιοχής σε δυο βασικά τμήματα : στην ύπαιθρο, η οποία δε θα πρέπει να κατοικείται, και στην αστική περιοχή στην οποία το κοινωνικό πείραμα θα μπορεί να συνεχιστεί με κάποιους περιορισμούς. Στις 2 Ιουνίου 1989 το νομοσχέδιο ψηφίζεται και γίνεται νόμος. Οι κάτοικοι της Χριστιανίας αντιτίθενται στο νόμο, ο οποίος δέχεται 721 ενστάσεις. Βασική διαφωνία πάνω στο νόμο είναι ο διαχωρισμός της περιοχής σε ύπαιθρο και αστικό χώρο και η κατεδάφιση κτιρίων. Για την εφαρμογή του νόμου δημιουργήθηκε ειδική ανεξάρτητη επιτροπή η οποία συντονίζει τις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στο υπουργείο άμυνας και τη κοινότητα της Χριστιανίας.

Ο νόμος L205 του 2004 αποτελεί την πιο πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση σχετικά με τη περιοχή στην οποία βρίσκεται η κοινότητα της Χριστιανίας. Σύμφωνα με το νόμο L25 η Χριστιανία πρέπει να ιδρύσει έναν οργανισμό ο οποίος θα αγοράσει ένα μεγάλο μέρος του κτιριακού αποθέματος της περιοχής, ενώ οι κάτοικοι της περιοχής θα πληρώνουν το ενοίκιο τους με ατομικές συμβάσεις αντί για συλλογικές και το

ενοίκιο θα είναι χαμηλότερο για όσους διαμένουν ήδη στη περιοχή σε σχέση με τους καινούριους κατοίκους. Επίσης θα εκπονηθεί νέο τοπικό σχέδιο το οποίο περιλαμβάνει την ανέγερση νέων κατοικιών στη περιοχή, ενώ όλα τα έσοδα του κράτους από την εκμετάλλευση των κατοικιών αυτών θα διατίθενται για τη συντήρηση των κτισμάτων που ήδη υπάρχουν στη περιοχή. Τέλος, ο νόμος του 2004 περιλαμβάνει το γκρέμισμα μεγάλου αριθμού κατοικιών.

Οι κάτοικοι της Χριστιανίας βρίσκονται σε συνεχείς διαπραγματεύσεις με το Υπουργείο Οικονομικών σχετικά με το θέμα, ενώ το πρώτο χρονοδιάγραμμα του 2004 δεν έχει τηρηθεί. Οι κάτοικοι της περιοχής επικεντρώνουν τις ενέργειες τους στην ίδρυση του οργανισμού ο οποίος θα αγοράσει την περιοχή προκειμένου να συνεχίσουν πληρώνουν τις οφειλές τους προς το δημόσιο συλλογικά, αφού θεωρούν πως οι ατομικές συμβάσεις θα αλλοιώσουν τον χαρακτήρα της κοινότητας τους.

5.9 Εξομάλυνση (normalization)

Όπως γίνεται αντιληπτό, σημαντική έννοια για τη Χριστιανία και τις δανέζικες αρχές είναι η εξομάλυνση. Με τον όρο «εξομάλυνση» αποδίδεται ο αγγλικός όρος «normalization», ο οποίος αφορά την εναρμόνιση μιας περιοχής με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, με τις κυρίαρχες οικονομικές, πολεοδομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες που επικρατούν στην ευρύτερη περιοχή. Σύμφωνα με τον Foucault, η εξομάλυνση μιας περιοχής πραγματοποιείται μέσω μιας σειράς πειθαρχικών μέσων που αποσκοπούν στον περιορισμό των μετακινήσεων σε προσεκτικά κατασκευασμένα χωρικά διαστήματα ελέγχου και επιτήρησης. «Αυτό το τετμημένο διάστημα, που γίνεται αντιληπτό σε κάθε σημείο, στο οποίο τα άτομα εισέρχονται σε συγκεκριμένο χώρο, στο οποίο όλα τα γεγονότα καταγράφονται, στο οποίο η εξουσία εφαρμόζεται χωρίς διαχωρισμούς, σύμφωνα με συγκεκριμένη ιεραρχική δομή, στο οποίο κάθε άτομο εντοπίζεται αμέσως, εξετάζεται και διανέμεται μεταξύ των ζωντανών όντων, οι άρρωστοι και οι νεκροί- όλο αυτό αποτελεί ένα συμπαγές πρότυπο του πειθαρχικού κανονισμού (Foucault, 1977). Ο Foucault οριοθετεί τη σύνδεση αστικού περιβάλλοντος και εξομάλυνσης μέσω της επιτήρησης συγκεκριμένων διαστημάτων που είναι βασισμένα σε συστήματα αξιολόγησης και παραγωγής. Ο μετασχηματισμός «απειθαρχων» κοινωνικών σχηματισμών σε προκύπτει από τον έλεγχο του χώρου και τη διαμόρφωση εύκολα διαχειριζόμενων πληθυσμών. (Foucault, 1977)

Ο Lefebvre επίσης αναφέρεται στα μέσα επανάκτησης της πόλης από τους κατοίκους. Μέσα από τη καθημερινή χρήση της πόλης, οι αστικές συγκρούσεις επιτρέπουν στους κατοίκους να μεταλλάξουν την υπάρχουσα δομή και να μεταρρυθμίσουν το διατεταγμένο, ομογενοποιημένο σύγχρονο χώρο που εξυπηρετεί το καπιταλιστικό σύστημα και τις προνομιούχες κοινωνικές ομάδες. Η πόλη, όπως υποστηρίζει ο Lefebvre, δεν αντιπροσωπεύει αποκλειστικά χώρο, αλλά είναι ένα πολυεπίπεδο διάστημα που η καθημερινή ζωή γίνεται σημαντική μέσα από τη μνήμη και την εμπειρία. Ο Lefebvre υποστηρίζει ακόμη πως οι σύγχρονες πόλεις διαμορφώνονται σύμφωνα με τις ανάγκες του καπιταλισμού, ενώ η οικονομικές και πολιτιστικές διαφοροποιήσεις αποσιωπούνται. (Lefebvre, 1975)

Ο χώρος αλλά και ο πληθυσμός της Χριστιανίας υφίσταται έντονες πιέσεις εξομάλυνσης που έχουν ως στόχο τη διαμόρφωση ενός χώρου που θα διέπεται από τις υπάρχουσες σχέσεις παραγωγής και κατανάλωσης. Προς την κατεύθυνση αυτή, ο πληθυσμός της Χριστιανίας χαρακτηρίζεται εκτός νόμου, ενώ τονίζεται η ανάγκη του χώρου να αποκτήσει «νέα αναπτυξιακή δυναμική». Το κράτος επιχειρεί την επανένταξη της Χριστιανίας στη πόλη της Κοπεγχάγης μέσα από οικονομικές καπιταλιστικές διαδικασίες και συγκεκριμένα τον ιδιωτικό χαρακτήρα των χρήσεων της σε αντιδιαστολή με το υπάρχον μοντέλο. Η Χριστιανία δεν είναι ενσωματωμένη στη λογική που διέπει τον υπόλοιπο αστικό χώρο, καθώς διαφοροποιείται τόσο ως προς τις παραγωγικές διαδικασίες, όσο και ως προς τη διάταξη του χώρου που καταλαμβάνει. Το κράτος αρχικά συνέβαλε στη μετάλλαξη του χώρου των στρατιωτικών εγκαταστάσεων στη κοινότητα που υπάρχει σήμερα μέσα από τις διευκολύνσεις που παρείχε, αλλά οι οικονομικές ανάγκες που έχουν διαμορφωθεί σε σχέση με το 1971 απαιτούν την εκ νέου μετάλλαξη της περιοχής. (Amouroux, 2006)

Graffiti στην είσοδο της Χριστιανίας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.10 Νέοι στόχοι

Οι πολίτες της Χριστιανίας εξετάζουν αυτήν την περίοδο νομικές συμβουλές σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για ένα πρότυπο ιδρύματος που μπορεί να εξασφαλίσει την αυτονομία της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων του συλλογικού δικαιώματος χρήσης και της μελλοντικής ανάπτυξης. Ο δήμος της Κοπεγχάγης διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο και έχει διορίσει έναν πρώην κάτοικο της κοινότητας ως ειδικό σύμβουλο για το θέμα. Η Χριστιανία έχει επιπλέον την υποστήριξη της βασιλικής δανικής ακαδημίας καλών τεχνών η οποία υποστηρίζει τη συνέχιση του πειράματος.

Ο στόχος της διατήρησης της περιοχής της Χριστιανίας έχει αναγνωριστεί από τον δήμο της Κοπεγχάγης και την κυβέρνηση της Δανίας και το ζητούμενο είναι η μορφή που θα έχει. Για να εξασφαλιστεί η συλλογική χρήση της περιοχής από τους κατοίκους πρέπει να οικοδομηθεί ένα ανάλογο μοντέλο ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Η ολοκλήρωση μιας τέτοιας συμφωνίας με την κυβέρνηση της Δανίας θα εξασφαλίσει ότι οι κάτοικοι της κοινότητας (όπως επίσης η κυβέρνηση της Δανίας) θα διευκολυνθούν στις τρέχουσες διαπραγματεύσεις. Επιπλέον, μετά από όλα αυτά τα έτη διαπραγματεύσεων, τα δικαιώματα των κατοίκων θα προστατευθούν με την εξασφάλιση ότι κανένας δεν θα έχει το δικαίωμα να είναι κύριος πραγματικά της κατοικίας του στη περιοχή. Οι κάτοικοι της Χριστιανίας θεωρούν ότι το συλλογικό δικαίωμα της χρήσης είναι σημαντικό για τους εξής λόγους: 1) για να δώσει το περιθώριο κατοίκησης σε όλους 2) για να υποστηριχθεί η μεγάλη ποικιλομορφία του πληθυσμού και, 3) για να υποστηριχθεί το επίπεδο της κοινωνικής δικαιοσύνης που υπάρχει για όλους τους κατοίκους της κοινότητας.

Το όραμα των κατοίκων της Χριστιανίας είναι πολύπλευρο. Κατ' αρχάς, υποδομές για όλους και υποδομές στήριξης του πολιτισμού: ανέγερση κατοικιών για ηλικιωμένους, και ένα κολέγιο, όπου οι σπουδαστές στις δημιουργικές τέχνες θα εργαστούν μαζί με τους τεχνίτες και τους καλλιτέχνες της κοινότητας. Επιχειρείται επίσης ανέγερση κατοικίας για τους φιλοξενούμενους ερευνητές, και μιας τιμητικής κατοικίας που θα διατηρείται ετησίως για έναν πολιτικό, ερευνητή, ή καλλιτέχνη που έχει καταβάλει ειδική προσπάθεια εξ ονόματος της Χριστιανίας. Επιπλέον, προβλέπεται η δημιουργία

ενός πράσινου ξενώνα όπου οι επισκέπτες μπορούν να βρουν φτηνά καταλύματα. Τέλος, προβλέπεται ένα μικρό ανεξάρτητο σχολείο όπου θα διδάσκονται μαθητές από το υπόλοιπο της Δανίας και το εξωτερικό.

Η δεύτερος σημαντικός στόχος των κατοίκων αφορά την οικονομία. Η οικονομία θα οργανωθεί όπως σε μια ιδανική ελεύθερη ζώνη, όπου οι δημιουργικές και καινοτόμες επιχειρήσεις απελευθερώνονται από την υποχρέωση καταβολής του Φ.Π.Α στις αρχές. Αντί αυτού, τα κέρδη θα πάνε στο κοινό ταμείο της κοινότητας. Τέλος, το κράτος, που έχει μολύνει την περιοχή με τα βαριά μέταλλα (λόγω της παραγωγής όπλων) πρέπει να αναγνωρίσει την ευθύνη του και να διαθέσει κάποιο κεφάλαιο για τον περιβαλλοντικό καθαρισμό. Το νέο καθαρό περιβάλλον θα είναι το πρώτο βήμα προς την τοπική παραγωγή των τροφίμων.

Σε ότι αφορά την περαιτέρω δόμηση, οι στόχοι είναι: 1) η προώθηση της χρήσης των υλικών που απαιτούν σχετικά λίγους πόρους στην παραγωγή και, 2)η χρήση μορφών που οδηγούν στις χαμηλότερες ενεργειακές δαπάνες. 3) Το σύστημα της κοινής χρήσης αυτοκινήτων θα επεκταθεί για να περιλάβει τη γειτονιά της Christianshavn και 4) μια τοπική επιχείρηση θα καθιερωθεί για να φροντίσει τη συντήρηση αυτοκινήτων. 5) η Χριστιανία θα εξαγάγει το σύστημα ανακύκλωσής της στο υπόλοιπο της Δανίας, όπου το ποσό απορριμμάτων έχει αυξηθεί για πολλά έτη. Στην αποθήκη ανακύκλωσης, ο στόχος είναι να ανακυκλωθεί 90% των υλικών.

Στο μέλλον, οι αποφάσεις κοινοτικής πολιτικής θα εξακολουθήσουν να λαμβάνονται συλλογικά από όλα τα ενδιαφερόμενα συμβαλλόμενα μέλη καθώς είναι αδιανόητη η εισαγωγή παραδοσιακών διαδικασιών λήψης αποφάσεων πλειοψηφίας αν και η κριτική μερικές φορές έχει αυξηθεί ότι ακριβώς μερικοί μπορούν να αποτρέψουν την υλοποίηση μιας πρότασης.

Κεφάλαιο 6

Η περίπτωση της UfaFabrik

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

6.1 UfaFabrik: Ένα Διεθνές Κέντρο για τον Πολιτισμό και την Οικολογία

Το Διεθνές Κέντρο για τον Πολιτισμό και την Οικολογία, UfaFabrik είναι μια αυτόνομη συνειδητή κοινότητα με βασικό προσανατολισμό την ανάπτυξη πολιτιστικών και οικολογικών πρωτοβουλιών, οι οποίες αναπτύσσονται μέσα σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και έχουν έντονο τοπικό αλλά και διεθνές αποτύπωμα. Πρόκειται για ένα κοινωνικό πείραμα για την αστική ζωή, το οποίο καταλαμβάνει μια περιοχή, έκτασης 18.566 τ.μ., στη συνοικία Tempelhof του Βερολίνου, στο νότιο μέρος της πόλης. Η κοινότητα UfaFabrik αποτελεί μια πόλη μέσα στην πόλη, ένα καλλιτεχνικό χωριό με πολλές και διαφορετικές χρήσεις, υπηρεσίες αλλά και με πολλά καινοτόμα προγράμματα, όχι μόνο ένα συνοικιακό κέντρο αλλά είναι και ένα σημαντικό διεθνές πολιτιστικό, κοινωνικό και οικολογικό κέντρο στο οποίο συγκεντρώνονται για τις διαφορές δράσεις του πάνω από 300.000 άτομα το χρόνο.

Πρόκειται για μια επιτυχημένη συνειδητή κοινότητα μέσα από την οποία γεννιούνται και εφαρμόζονται πολλές καινοτόμες ιδέες και η οποία είναι αναγνωρισμένη διεθνώς για τα σχεδόν 30 χρόνια εμπειρίας της στην εφαρμογή διάφορων μεθόδων βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από δημιουργικά προγράμματα συνεργασίας που υλοποιεί. Το 2004, η UfaFabrik βραβεύτηκε από το πρόγραμμα Habitat του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Ανθρωπίνους Οικισμούς με το βραβείο Best Practices to Improve the Living Environment ως μια από τις 40 καλύτερες πρακτικές παγκοσμίως.

Σήμερα 30 άτομα ηλικίας από 2 έως 60, ζουν και εργάζονται στην κοινότητα και μαζί με άλλα 100 άτομα που εργάζονται καθημερινά σε αυτήν διαχειρίζονται τις διάφορες λειτουργίες και δράσεις του κέντρου. Οι κάτοικοι, οι εργαζόμενοι και οι καθημερινοί χρήστες και επισκέπτες της κοινότητας, συνεργάζονται για να διαχειριστούν ένα πολύ μεγάλο εύρος πολιτιστικών, κοινωνικών και οικολογικών προγραμμάτων, όπως είναι το Διεθνές Πολιτιστικό κέντρο, το κέντρο Γειτονιάς και Αυτό-βοηθείας, τα διάφορα περιβαλλοντικά προγράμματα και προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας, τον παιδικό σταθμό και πολλές άλλες δράσεις.

Επίσης η κοινότητα UfaFabrik έχει δραστηριότητα σε πολλά διεθνή δίκτυα όπως είναι το International Federation of Settlement and Neighborhood Centers (ifs), ένα δίκτυο τοπικών οργανισμών, το Trans Europe Halles, ένα δίκτυο ανεξάρτητων πολιτιστικών κέντρων, και το Res Artis ένα διεθνές δίκτυο συνοικιακών κέντρων τέχνης.

Άποψη της εισόδου της UfaFabrik

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Γενική άποψη του χώρου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Γενική άποψη του χώρου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

6.2 Βερολίνο

Το Βερολίνο είναι η μεγαλύτερη πόλη της και πρωτεύουσα της Γερμανίας με πληθυσμό 3.5 εκατομμύρια και μια μοναδική ιστορία που πολλές φορές πέρασε από τα στάδια της ακμής, της παρακμής και της αναγέννησης. Σήμερα η πόλη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς οι συνέπειες της πολιτικής και χωρικής του διχοτόμησης είναι έντονες και λόγω αυτού του σύνθετου παρελθόντος, σήμερα στο γεννιούνται στην πόλη μερικές από τις πιο ριζοσπαστικές ιδέες.

Από την επανένωση του Βερολίνου το 1989 με το γκρέμισμα του τοίχους, η πόλη έχει γίνει κέντρο δραματικών οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών. Υπό αυτές τις συνθήκες το ενδιαφέρον για τον πολεοδομικό σχεδιασμό παρόλο που ήταν ήδη έντονο στην πόλη, γνωρίζει σήμερα πρωτόγνωρη άνθηση.

Στη σύγχρονη ιστορία της πόλης, κυριαρχούν οι συνεχείς συμβολικές αλλαγές του αστικού τοπίου και συνεπώς η φυσική δομή της πόλης δεν χαρακτηρίζεται καθόλου από οργανική ανάπτυξη παρά μόνο από προσεκτικό σχεδιασμό, γεγονός που διαφοροποιεί το Βερολίνο από τις περισσότερες Ευρωπαϊκές πόλεις.

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια το Βερολίνο αποτελεί χαρακτηριστικά το «μεγαλύτερο εργοτάξιο της Ευρώπης». Το γεγονός αυτό δεν περνάει απαρατήρητο στη ζωή των Βερολινέζων οι οποίοι ζουν το μετασχηματισμό της πόλης στην καθημερινότητα τους. Έτσι η επανένωση της πόλης και η επακόλουθη ανησυχία προκάλεσε την ανάπτυξη μιας νέας σχεδιαστικής κουλτούρας η οποία περιέχει μεγάλη δημόσια συζήτηση σχετικά με τα θέματα αστικής ανάπτυξης.

Παρόλο που το Βερολίνο είναι σήμερα ένα μεγάλο εργοτάξιο και έχει να αντιμετωπίσει πολλά προβλήματα όπως η ανεργία και η ανυπαρξία κρατικών πόρων, η πόλη φαίνεται να είναι σε μια δημιουργική περίοδο με νέες ριζοσπαστικές ιδέες και projects που γεννιούνται καθημερινά.

Εκτός από τη μεγαλύτερη πόλη και πρωτεύουσα της Γερμανίας, το Βερολίνο αποτελεί και ένα από τα δεκαέξι κρατίδια της γερμανικής ομοσπονδίας. Η πόλη χωρίζεται σε δώδεκα δήμους. Κάθε δήμος έχει ένα εκλεγμένο τοπικό συμβούλιο, αλλά εκλέγεται επίσης και ένα συμβούλιο αντιπροσώπων για ολόκληρη την πόλη του Βερολίνου το οποίο επιπλέον εκλέγει τον δήμαρχο της πόλης.

Η συνοικία του Tempelhof στην οποία βρίσκεται η κοινότητα UfaFabrik είναι μια βιομηχανική, εργατική συνοικία του Βερολίνου που το μεγαλύτερο μέρος του βόρειου μέρους της καταλαμβάνεται από το αεροδρόμιο του Tempelhof και η οποία το 2001 με την αναμόρφωση των δήμων του Βερολίνου, συνενώθηκε με τη συνοικία του Schöneberg για να αποτελέσουν έναν ενιαίο μεγαλύτερο δήμο.

6.3. Ιστορικό της κοινότητας

Η UfaFabrik γεννήθηκε από τα εναλλακτικά κινήματα του 1970 και είναι η σημαντικότερη και ίσως η μακροβιότερη κατάληψη στο Δυτικό Βερολίνο καθώς οι περισσότερες παρόμοιες καταλήψεις που δημιουργήθηκαν εκείνη την περίοδο, σύντομα εγκαταλείφθηκαν. Η ιστορία της κοινότητας UfaFabrik ξεκινά όταν στις αρχές της δεκαετίας του 1970, διάφορα άτομα που στη συνέχεια αποτέλεσαν τα ιδρυτικά μέλη της κοινότητας, σχημάτισαν μια ομάδα με σκοπό την ανταλλαγή αλλά και την εφαρμογή ιδεών. Η ομάδα αυτή αρχικά χρησιμοποιούσε ως χώρο, δυο ορόφους ενός εργοστασιακού κτιρίου στην περιοχή του Schöneberg. Ο χώρος εκείνος ονομαζόταν το “Εργοστάσιο Πολιτισμού, Αθλητισμού και Χειροτεχνιών” (Factory for Culture, Sport and Handcrafts) και η είσοδος ήταν ελεύθερη για οποιονδήποτε ενδιαφερόταν για τις διάφορες ψυχαγωγικές, αθλητικές και διάφορες άλλες δραστηριότητες όπως αυτή του πρώτου συνεταιρισμού τροφίμων (food co-op) του Βερολίνου που δημιουργήθηκε εδώ.

Το 1978 διοργανώθηκε από το “Εργοστάσιο Πολιτισμού, Αθλητισμού και Χειροτεχνιών” (Factory for Culture, Sport and Handcrafts) ένα μεγάλο περιβαλλοντικό φεστιβάλ διάρκειας έξι εβδομάδων το οποίο ονομαζόταν “Think again, Turn around” (Umdenken-Umschwenken) και παρουσίαζε διάφορες καινοτόμες πρωτοβουλίες σχετικά με πολιτιστικές δράσεις, περιβαλλοντικές τεχνολογίες και εκπαίδευση, υγιεινή διατροφή, κοινωνική συνοχή και εναλλακτική ιατρική. Μέσα από αυτό το φεστιβάλ γεννήθηκε η ιδέα της αναζήτησης ενός μόνιμου χώρου στον οποίο οι συμμετέχοντες θα μπορούσαν να παρουσιάζουν αλλά και κυρίως να εφαρμόζουν τις ιδέες τους.

Παράλληλα, τα κτίρια στα οποία στεγάζεται σήμερα η κοινότητα έχουν μια πολύ μεγάλη ιστορία που ξεκινά αρκετά πριν τη σύσταση του “Εργοστασίου Πολιτισμού, Αθλητισμού και Χειροτεχνιών”. Τα κτίρια αυτά δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου για να στεγάσουν τα κινηματογραφικά στούντιο της εταιρείας Universal Film AG, που έμειναν γνωστά με τα αρχικά UFA. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920 στα στούντιο της UFA δημιουργήθηκαν κλασικές ταινίες σταθμοί του γερμανικού Εξπρεσιονισμού όπως είναι η “Μητρόπολις” του

Φριντς Λανγκ και το "Εργαστήρι του Δόκτορα Καλιγκάρι" του Ρόμπερτ Βινέ. Ωστόσο, κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τα στούντιο της UFA παρήγαγαν ταινίες ναζιστικής προπαγάνδας με αποτέλεσμα τον εκτενή βομβαρδισμό και κλείσιμο τους. Τα στούντιο άνοιξαν και πάλι το 1950 για μερικά χρόνια μέχρι που έκλεισαν οριστικά στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Λόγω της παλιότερης σύνδεσης τους με την ναζιστική προπαγάνδα τα κτίρια παρέμεναν αναξιοποίητα και προορίζονταν για κατεδάφιση.

Όταν τον Ιούλιο του 1979 τα μέλη του "Εργοστάσιου Πολιτισμού, Αθλητισμού και Χειροτεχνιών" μαθαίνουν ότι οι κτιριακές εγκαταστάσεις των στούντιο της UFA θα κατεδαφίζονταν άμεσα και στα σχέδια του δήμου ήταν η εκ νέου βιομηχανική εκμετάλλευση του χώρου, διέκριναν μια μοναδική ευκαιρία για να εξασφαλίσουν έναν μόνιμο χώρο μέσα στην πόλη, και μαζί με πολλούς προχώρησαν στην κατάληψη του χώρου. Αντί όμως να κλείσουν τις πόρτες και να οχυρωθούν μέσα στα κτίρια, άφησαν ελεύθερη την είσοδο καλωσορίζοντας όποιον ενδιαφερόταν να δει ή να συμμετάσχει στα διάφορα προγράμματα του κέντρου.

Τα μέλη της ομάδας του "Εργοστάσιου Πολιτισμού, Αθλητισμού και Χειροτεχνιών", παρουσίαζαν τις ιδέες και τα οράματά τους στους επισκέπτες μέσα από διάφορα δρώμενα και συναυλίες και αμέσως δημιουργήθηκε στις εγκαταστάσεις των εγκαταλελειμμένων στούντιο μια γιορτινή ατμόσφαιρα η οποία επέδρασε πολύ θετικά στη γνώμη των κατοίκων της περιοχής αλλά και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης του Δυτικού Βερολίνου. Αυτή η θετική πρώτη εντύπωση των κατοίκων σε συνδυασμό με την εντατική δουλειά των μελών στα διάφορα πολιτιστικά δρώμενα έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στη δημόσια εικόνα της κοινότητας, αναγκάζοντας έτσι τις πολιτικές αρχές της πόλης να μην μπορούν να επέμβουν κατασταλτικά αλλά ούτε να αγνοήσουν το θέμα.

Έτσι, όταν μετά από λίγο καιρό τα μέλη της κοινότητας υπέβαλαν αίτηση στο δημοτικό συμβούλιο του Δυτικού Βερολίνου για ενοικίαση του χώρου, παρόλο που ο δήμος του Βερολίνου δεν ήταν πολύ πρόθυμος να συνεργαστεί με την κοινότητα, καταφέρνουν μέσα σε μονό τρεις εβδομάδες να αποκτήσουν την άδεια παραμονής και να εξασφαλίσουν μια τρίμηνη συμφωνία ενοικίου. Παρότι η τριμηνιαία συμφωνία δεν

εξασφάλιζε στην κοινότητα συνέχεια, αμέσως άρχισε η ανακαίνιση των εγκαταστάσεων, παράλληλα με τη συνέχεια των διαπραγματεύσεων η οποία οδήγησε μετά από πολλά χρόνια, το 1986 σε μια συμφωνία ενοικίασης 35 ετών, η οποία ισχύει μέχρι σήμερα. Μεταξύ του δήμου και της κοινότητας έχει δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης και συνεργασίας η οποία αποτελεί μοντέλο συμμετοχικής αστικής διακυβέρνησης.

Περίπου 45 άτομα αποφασίζουν να ζήσουν εκεί σε μια συνειδητή κοινότητα, να μοιράζονται το εισόδημα τους και να δημιουργήσουν ένα βιώσιμο χωριό μέσα στη μητροπολιτική περιοχή του Δυτικού Βερολίνου. Όλα τα μέλη της κοινότητας δουλεύουν εντατικά στα διάφορα προγράμματα, ανακαινίζοντας το χώρο, εγκαθιστώντας συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας και διοργανώνοντας πολιτιστικές εκδηλώσεις. Με κοινό στόχο τη δημιουργικότητα και χωρίς συγκεκριμένο πολιτικό ή θρησκευτικό προσανατολισμό, τα μέλη της κοινότητας ζουν και εργάζονται μαζί, με άξονες τον πολιτισμό και την βιωσιμότητα.

Η κοινότητα της UfaFabrik λειτουργεί αυτοδιαχειριστικά μέσα από συναινετικές δημοκρατικές διαδικασίες οι οποίες δε περιλαμβάνουν ψηφοφορίες. Ο μικρός αριθμός των κατοίκων και οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις που συνεπάγεται συμβάλλει στη διατήρηση του μοντέλου αυτού. Πολλοί από τους κατοίκους έχουν συγκεκριμένες τομεακές αρμοδιότητες και τη δυνατότητα να λαμβάνουν αποφάσεις εκ μέρους της κοινότητας σχετικά με υποθέσεις του τομέα τους. Αντίθετα, για θέματα τα οποία αφορούν το σύνολο της κοινότητας, συνέρχεται και αποφασίζει η γενική συνέλευση, η οποία βασίζεται κυρίως στη συζήτηση και στην αλληλοκατανόηση των μελών. Η κοινότητα UfaFabrik από τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας της αποτέλεσε έναν πυρήνα πολιτισμού για το Δυτικό Βερολίνο και συμβολίζει για τους κατοίκους του την ελεύθερη σκέψη και τη δημιουργικότητα.

Ωστόσο αν και η κοινότητα παρέμεινε από τη πρώτη στιγμή της δημιουργίας της μέχρι σήμερα το ίδιο δραστήρια και πειραματική, μετά την πτώση του τοίχους του Βερολίνου με την ένωση των δυο πόλεων ο ρόλος της έχει σχετικά μειωθεί καθώς πλέον είναι μέρος μιας μεγαλύτερης και πολυπλοκότερης πόλης.

6.4 Πολεοδομική ένταξη και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά

Το Διεθνές Κέντρο για τον Πολιτισμό και την Οικολογία UfaFabrik, βρίσκεται στην περιοχή Tempelhof-Schöneberg του πρώην Δυτικού Βερολίνου, στο νοτιοδυτικό μέρος της πόλης, απέναντι ακριβώς από το σταθμό του μετρό U-Bahnhof, Ullsteinstrasse. Το κανάλι Teltow διασχίζει την περιοχή του Tempelhof δημιουργώντας ένα διάδρομο επικοινωνίας με τις αγροτικές περιοχές έξω από την πόλη. Επίσης, ακριβώς δίπλα στις εγκαταστάσεις της UfaFabrik, βρίσκεται το λιμάνι του Tempelhof στο οποίο αυτή τη στιγμή γίνεται μια μεγάλη ανακαίνιση και αναμένεται να αποτελέσει πόλο ανάπτυξης για την περιοχή και να αλλάξει σημαντικά τον χαρακτήρα της.

Το κανάλι Teltow ορίζει τα όρια της νότιας πλευράς του UfaFabrik, ενώ τα όρια της βόρειας πλευράς ορίζονται από την οδό Viktoriastrasse, στην οποία βρίσκονται τετραώροφα και πενταώροφα κτίρια διαμερισμάτων σε σχετικά πυκνή δόμηση. Ανατολικά και δυτικά του UfaFabrik, υπάρχουν πολλά βιομηχανικά συγκροτήματα τα οποία χαρακτηρίζουν την ευρύτερη περιοχή αλλά και τα κτίρια της ίδιας της κοινότητας.

Άποψη των κτιρίων της κοινότητας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Μέσα στην έκταση του UfaFabrik, συνολικού μεγέθους 18.566τ.μ., βρίσκονται δώδεκα κτίρια με διάφορες χρήσεις τα οποία συνδέονται με ένα δίκτυο μικρών πεζοδρόμων και μια ενιαία έκταση ελεύθερων χώρων και χώρων πρασίνου. Τα κτίρια, τα οποία έχουν έναν όροφο και επίπεδη σκεπή, είναι αντιπροσωπευτικά δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής και πολεοδομικού σχεδιασμού του 1950, περιβάλλονται από πεζοδρόμιο και συνδέονται με ένα δίκτυο μικρών ασφαλτοστρωμένων δρόμων.

Σήμερα, τα περισσότερα κτίρια έχουν καλυφθεί με βλάστηση για λόγους τόσο αισθητικούς όσο και λειτουργικούς και ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες που τα φυτά και τα δέντρα είναι καταπράσινα, ο χώρος προσφέρει μια αίσθηση εξοχής στο κέντρο της πόλης. Λόγω της έντονης βλάστησης αλλά και του χαμηλού ύψους των κτιρίων, καθώς κάποιος εισέρχεται στον χώρο της κοινότητας έχει την αίσθηση ότι δεν βρίσκεται σε ένα μεγάλο μητροπολιτικό κέντρο όπως είναι το Βερολίνο, αλλά σε κάποιο μικρό αγροτικό οικισμό.

Αποψη του εξωτερικού καφέ της UfaFabrik

Πηγή: www.thegeographyofhope.com

6.5 Αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες και διαχείριση οικονομικών πόρων

Η κοινότητα UfaFabrik τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της βασίστηκε στην εθελοντική εργασία και στην προσωπική πρωτοβουλία και συνεισφορά των μελών της. Αρχικά οι δράσεις της κοινότητας χρηματοδοτούνταν από τα ίδια τα μέλη της και αναπτύσσονταν μέσα από την προσωπική τους εργασία καθώς είχαν αποφασίσει να μη δεχτούν κρατικούς οικονομικούς πόρους. Μέχρι το 1986 η κοινότητα λειτουργούσε στα πλαίσια ενός κοινού λογαριασμού, όπου κανείς δεν λάμβανε μισθό και όλες οι αποφάσεις λαμβάνονταν από κοινού.

Ωστόσο, όταν η κοινότητα άρχισε να προσφέρει θέσεις εργασίας σε άτομα που δεν κατοικούσαν στην UfaFabrik έγιναν κάποιες αλλαγές στη δομή της διαχείρισης των οικονομικών πόρων η οποία μέχρι τότε περιοριζόταν σε ένα ενιαίο κοινό ταμείο. Έτσι το κοινό ταμείο των μελών της κοινότητας διαχωρίστηκε από το ταμείο για τις επιχειρήσεις.

Τα έσοδα της UfaFabrik έρχονται από τις διάφορες δραστηριότητες με κυριότερα των οποίων τα έσοδα από τις καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στις δυο σκηνές της κοινότητας και αποτελούν το 1/3 των συνολικών εσόδων, και τα έσοδα από τις παραστάσεις των τριών σημαντικότερων καλλιτεχνικών ομάδων της UfaFabrik: τη μουσικοχορευτική ομάδα Terra Brasilis, το Τσίρκο της UfaFabrik και τη Σχολή τσίρκου για παιδιά που συνολικά αποτελούν το υπόλοιπο 1/3 των συνολικών εσόδων. Το υπόλοιπο ποσοστό των εσόδων προέρχεται από τις εμπορικές δραστηριότητες της κοινότητας, από τις εισπράξεις δηλαδή του καταστήματος βιολογικών προϊόντων, του βιολογικού φούρνου, και της καφετέριας της UfaFabrik. Εκτός των παραπάνω, η κοινότητα εξακολουθεί να βασίζεται κατά ένα αρκετά μεγάλο μέρος στην εθελοντική πρωτοβουλία και βοήθεια

Στο τέλος της δεκαετίας του 1980 επετεύχθη συμφωνία ανάμεσα στην κοινότητα και στο δήμο του Βερολίνου η οποία αφορούσε την ανακαίνιση των κτιρίων των κινηματογραφικών στούντιο. Η σύμβαση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την εξασφάλιση μεγαλύτερης ασφάλειας και συνέχειας για την κοινότητα η οποία πλέον απέκτησε το

δικαίωμα χρήσης των κτιρίων με αντάλλαγμα την προσφορά των υπηρεσιών στην κοινότητα αλλά και ένα μηνιαίο ενοίκιο. Σήμερα, η κοινότητα έχει νομικά, τον χαρακτήρα Φιλανθρωπικού οργανισμού για να ελαχιστοποιεί τη φορολογία ης αλλά και για να είναι νομικά καλυμμένη απέναντι στο δήμο του Βερολίνου.

Άποψη των κτιρίων της UfaFabrik

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

6.6 Περιβαλλοντικά θέματα

6.6.1 Εισαγωγή

Μια από τις βασικότερες προτεραιότητες της κοινότητας UfaFabrik είναι η περιβαλλοντική προστασία και η εφαρμοσμένη οικολογία. Ήδη από τις πρώτες μέρες της λειτουργίας της και μέχρι σήμερα, οι κάτοικοι της κοινότητας ασχολούνται με την πρακτική εφαρμογή διάφορων περιβαλλοντικών δράσεων στην καθημερινότητα την οποία πλέον μοιράζονταν. Με στόχο τη μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος οι κάτοικοι της κοινότητας δημιουργούν ένα υγιέστερο περιβάλλον για τους ίδιους και τους επισκέπτες του UfaFabrik αλλά συμβάλλουν και στην βελτίωση του μικροκλίματος της ευρύτερης περιοχής. Επίσης πολλές από τις πρωτοβουλίες οι οποίες εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά και σε πειραματικό στάδιο στην κοινότητα σήμερα αποτελούν αναγνωρισμένες και διαδεδομένες πρακτικές στην πόλη του Βερολίνου και στην κοινότητα υπάρχει μια έκθεση των περιβαλλοντικών πρακτικών που πραγματοποιούνται με στόχο να εξηγούν στους επισκέπτες τα προγράμματα που πραγματοποιούνται στην κοινότητα

Έκθεση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων της κοινότητας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Συνεπώς, η περιβαλλοντική διάσταση αποτελεί ένα βασικό άξονα δράσης για την κοινότητα UfaFabrik, δίνοντας της τον χαρακτήρα της οικο-κοινότητας. Σε αυτό το πλαίσιο έχει εφαρμοστεί στην κοινότητα μεγάλος αριθμός προγραμμάτων παράγωγης και διαχείρισης ενέργειας, ανακύκλωσης, διαχείρισης του νερού και διάφορα άλλα, από τα οποία τα βασικότερα αναπτύσσονται συνοπτικά παρακάτω.

6.6.2 Ενέργεια

Σύστημα παραγωγής ενέργειας, co-generation

Μια από τις πρώτες καινοτομίες στην UfaFabrik ήταν ένα αυτοσχέδιο σύστημα παραγωγής ενέργειας το οποίο τα μέλη της κοινότητας έφτιαξαν από μια diesel μηχανή φορτηγού την οποία συνέδεσαν με μια γεννήτρια παραγωγής ρεύματος. Έτσι δημιουργήθηκε το πρώτο co-generation σύστημα του Βερολίνου στο οποίο μερικά χρόνια αργότερα προστέθηκε ακόμη ένα όμοιο του. Η θέρμανση που παράγεται από τα μοτέρ και η οποία συλλαμβάνεται από τις εκπομπές, χρησιμοποιείται για να θερμαίνει το χώρο αλλά και για να ζεσταίνει το νερό της UfaFabrik.

Τα co-generation συστήματα είναι συνδεδεμένα σε ένα ενιαίο δίκτυο με το σύστημα ηλιακής ενέργειας αλλά και με το δημόσιο ηλεκτρικό δίκτυο της πόλης και εξοικονομούν το μεγαλύτερο μέρος των ενεργειακών αναγκών του κέντρου. Ήδη από το 1998 το κέντρο είναι αυτόνομο ενεργειακά καθώς καλύπτει τις ανάγκες του σε ενέργεια αποκλειστικά από τις δίκες του πηγές και επιπλέον ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες κατά τη διάρκεια των οποίων το σύστημα ηλιακής ενέργειας βρίσκεται σε πλήρη λειτουργία, πουλά τα ενεργειακά του περισεύματα στο ηλεκτρικό δίκτυο της πόλης του Βερολίνου.

Αντίστοιχα, η κοινότητα αγοράζει ενεργεία από το ηλεκτρικό δίκτυο της πόλης σε περίπτωση μεγάλων ενεργειακών απαιτήσεων όπως παραστάσεις, συναυλίες και άλλες δράσεις που απαιτούν το φωτισμό και το μηχανισμό της σκηνής σε πλήρη λειτουργία.

Ηλιακή ενέργεια

Η κοινότητα UfaFabrik διαχειρίζεται μια από τις μεγαλύτερες εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών του Βερολίνου τα οποία καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των σκεπών των κτιρίων της κοινότητας, συνολικής έκτασης 750τ.μ. Αυτό το σύστημα ηλιακής ενέργειας λειτουργεί σε ενιαίο δίκτυο με το σύστημα co-generation αλλά και με το δημόσιο ηλεκτρικό δίκτυο. Η δημιουργία και εγκατάσταση του συστήματος αυτού χρηματοδοτήθηκε κατά 90% από το δήμο του Βερολίνου και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπολογίζεται ότι η παραγωγή μιας κιλοβατώρας ηλεκτρικής ενέργειας από ένα συμβατικό σύστημα παράγωγης, παράγει περίπου 0.9 kilograms διοξειδίου του άνθρακα. Έτσι οι εγκαταστάσεις του συστήματος ηλιακής ενέργειας της κοινότητας παράγοντας 37.000κιλοβατορες το χρόνο, μειώνουν την παράγωγή διοξειδίου του άνθρακα κατά 33 τόνους.

Εγκαταστάσεις ηλιακών συλλεκτών στις οροφές των κτιρίων της UfaFabrik

Πηγή: www.ufafabrik.de

Αιολική ενέργεια

Μια άλλη καθαρή μορφή ενέργειας που χρησιμοποιείται στην κοινότητα είναι η αιολική. Στο κέντρο υπάρχουν δυο ανεμογεννήτριες με έλικες διαμέτρου τριών μέτρων, οι οποίες είναι τοποθετημένες στο υψηλότερο κτίριο. Η ενέργεια που παράγουν οι δυο αυτές ανεμογεννήτριες χρησιμοποιείται για τον φωτισμό των εξωτερικών χώρων και για τη λειτουργία του κομποστοποιητή.

Μηχανικό σύστημα ελέγχου κτιρίων

Τα κτίρια της κοινότητας είναι εξοπλισμένα με συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας για το φωτισμό και τη θέρμανση, και με ένα κεντρικό σύστημα ελέγχου στο οποίο είναι συνδεδεμένα. όλα τα ηλεκτρικά συστήματα μαζί με τη θέρμανση, τον φωτισμό, τον εξαερισμό και το σύστημα ψύξης της κοινότητας. Με τη βοήθεια ενός εξειδικευμένου λογισμικού υπολογίζονται με ακρίβεια οι ενεργειακές ανάγκες του κάθε κτιρίου σε κάθε στιγμή της ημέρας και αντίστοιχα ρυθμίζονται τα επίπεδα παράγωγης του συστήματος cogeneration και προσαρμόζεται η θερμοκρασία στα κτίρια και στα δωμάτια και έτσι βελτιώνεται η αποδοτικότητα του συστήματος. Επίσης η κοινότητα είναι εξοπλισμένη με συστήματα έξυπνου φωτισμού ο οποίος απενεργοποιεί αυτόματα το φωτισμό των δωματίων όταν δε βρίσκεται κάποιος σε αυτά.

6.6.3 Σύστημα ψύξης

Στο κέντρο UfaFabrik χρησιμοποιείται ένα ενιαίο σύστημα ψύξης για τις διαφορές ανάγκες της κοινότητας (για την λειτουργία της καφετέριας, του φούρνου, κ.λπ.) το οποίο εκμεταλλεύεται την άχρηστη θερμότητα που παράγεται από την ψύξη και τη χρησιμοποιεί στη θέρμανση του νερού που χρησιμοποιείται για το πλύσιμο των πιάτων. Αυτό το σύστημα ψύξης, χρησιμοποιεί προπάνιο και με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται εντελώς η χρήση των βλαβερών χλωροφθορανθράκων (CFC's).

6.6.4 Πειραματικές μορφές οικομόνωσης

Τα κτίρια των κινηματογραφικών στάδιο της UFA στα οποία στεγάζεται σήμερα η UfaFabrik είναι τυπικά δείγματα μονώροφων κτισμάτων με επίπεδες οροφές καλυμμένες με πισσόχαρτο και γύρω από αυτά υπάρχει ένα δίκτυο μικρών ασφαλτοστρωμένων δρόμων. Τα χαρακτηριστικά τους αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα οι εξωτερικές επιφάνειες να θερμαίνονται πολύ γρήγορα το καλοκαίρι αυξάνοντας την τοπική θερμοκρασία και στεγνώνοντας τον αέρα. Έτσι η εφαρμογή διαφόρων μορφών μόνωσης ήταν επιτακτική από την αρχή.

Η εκτενής οικολογική ανακατασκευή των κτιρίων περιλάμβανε πολλές εφαρμογές βιολογικής αρχιτεκτονικής και πειραματικές μορφές οίκο μόνωσης. Μερικά τέτοια παραδείγματα είναι η χρήση ανακυκλωμένου υλικού χαρτιού στη μόνωση των οροφών, ένα σύστημα συνδυασμού ηχομόνωσης και θερμομόνωσης με τη χρήση μαλλιού προβάτου και η τοποθέτηση ακουστικών πάνελ από ανακυκλώσιμα υλικά και η τοποθέτηση βλάστησης στις οροφές αλλά και στις προσόψεις των κτιρίων

Μια άλλη πρακτική που εφαρμόστηκε ευρέως στην κοινότητα ήταν η κάλυψη των κτιρίων με βλάστηση. Η πρακτική αυτή προϋπήρχε σε ένα από τα κτίρια της UFA από όταν λειτουργούσαν σαν κινηματογραφικά στούντιο ως πυροπροστασία για το κτίριο και το περιεχόμενο του αφού εκεί αποθηκεύονταν όλα τα αντίγραφα από τα φιλμ Έτσι, επεκτείνοντας την πρακτική αυτή και στα υπόλοιπα κτίρια, ήδη από το

1980 οι οροφές των περισσότερων κτισμάτων καθώς και αρκετές προσόψεις και δάπεδα είχαν καλυφτεί με βλάστηση . Τα μέτρα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τη ρύθμιση της υγρασίας και της θερμοκρασίας , βελτιώνοντας συνολικά το τοπικό μικροκλίμα. Επίσης τα μέτρα πρασινίσματος μείωσαν τα επίπεδα σκόνης βελτίωσαν τα επίπεδα μόνωσης των κτιρίων μείωσαν την ηχορύπανση και δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον για πουλιά και έντομα. Η βλάστηση βοήθα και προστατεύει τις προσόψεις των κτιρίων από τον καιρό και επίσης διατηρεί/ συγκρατεί και φιλτράρει το νερό της βροχής πριν αυτό καταλήξει στην υπόγεια δεξαμενή. Επιπροσθέτως είναι ένα αισθητικό μέτρο .

Περίπου 4500 από τα 6000τ.μ. των ορόφων της UfaFabrik είναι σήμερα καλυμμένα με βλάστηση και καθώς τα 750τ.μ. είναι κατελημμένα από τα φωτοβολταικά μόνο 1000τ.μ. παραμένουν ακόμα στην αρχική τους κατάσταση.

6.6.5 Αντιμετώπιση της ηχορύπανσης

Η προστασία από την ηχορύπανση, τόσο για τους κατοίκους του UfaFabrik από τον εξωτερικό θόρυβο αλλά κυρίως για τους γείτονες της κοινότητας από τον θόρυβο που παράγεται στο κέντρο από τις διάφορες δράσεις, αντιμετωπίστηκε με ακόμα μια καινοτόμα πρωτοβουλία, τον ζωντανό τοίχο Vertikor. Το 1997 κτίστηκε στα όρια της κοινότητας ένας "ζωντανός" τοίχος (living wall), ύψους 5 και μήκους 50 μέτρων για να χρησιμεύει ως προστασία από τον θόρυβο (soundbarrier). Ο πράσινος τοίχος μειώνει την ποσότητα ήχου που φτάνει στους γείτονες της UfaFabrik προς το νότιο μέρος και είναι ιδιαίτερα χρήσιμος κατά τους καλοκαιρινούς μήνες όταν πραγματοποιείται στην κοινότητα το καλοκαιρινό φεστιβάλ, μια σειρά βραδινών εκδηλώσεων που συχνά κρατούν έως αργά τη νύχτα. Αυτός ο κατακόρυφος βιότοπος κατασκευάστηκε από έναν μεταλλικό σκελετό ο οποίος γεμίστηκε με οργανικά υλικά και πρασίνισε με βλάστηση, αποτελώντας τον Πράσινο Τοίχο.

6.6.6 Διαχείριση απορριμμάτων

Στη διάρκεια των σχεδόν τριάντα ετών λειτουργίας της κοινότητας έχουν διερευνηθεί και εφαρμοστεί εκτενώς διάφορα συστήματα ανακύκλωσης και κομποστοποίησης. Σήμερα χρησιμοποιείται στην κοινότητα ένας γρήγορος κομποστοποιητής ο οποίος μετατρέπει τα οργανικά απορρίμματα σε κομπόστ μέσα σε έξι εβδομάδες αναμειγνύοντας περισσότερο οξυγόνο με το μείγμα κατά τη διάρκεια της κομποστοποίησης. Ένα μέρος από τα οργανικά απορρίμματα, της κοινότητας πάει ως τροφή στα ζώα της Φάρμας και το υπόλοιπο περνάει μέσα από ξεχωριστά προγράμματα ανακύκλωσης και κομποστοποίησης, με αποτέλεσμα η συνολική ποσότητα που καταλήγει ως απορρίμματα να είναι μόνο το 10% της αρχικής ποσότητας απορριμμάτων που παράγεται.

6.6.7 Σύστημα διαχείρισης και τοπικής επαναχρησιμοποίησης του νερού της βροχής

Το νερό της βροχής, συλλέγεται από τις ταράτσες των κτιρίων του κέντρου και από τους ελεύθερους χώρους, φιλτράρεται επιτόπου περνώντας μέσα από ένα στρώμα αμμοχάλικου με βλάστηση και στο τέλος συγκεντρώνεται σε μια υπόγεια δεξαμενή. Καθώς το νερό παίρνει μέσα από τους μικροοργανισμούς που υπάρχουν στις ρίζες των διαφόρων φυτών υπόσταται βιολογική επεξεργασία. Το νερό αυτό δεν είναι κατάλληλο για πόσιμο, αλλά χρησιμοποιείται εκτενώς για την άρδευση των πρασίνων ταρατσών αλλά και στις τουαλέτες. Το σύστημα διαχείρισης του νερού της βροχής συλλέγει ετησίως 1500 με 2000 κυβικά μετρά νερού.

Η δεξαμενή περισυλλογής του νερού και οι ανεμογεννήτριες

Πηγή: Προσωπικό αρχείο και www.ufafabrik.de

Ο γρήγορος κομποστοποιητής και ο "ζωντανός" τοίχος

Πηγή: www.ufafabrik.de

6.7 Κοινωνικά, πολιτιστικά και εκπαιδευτικά θέματα

Η κοινότητα UfaFabrik προσφέρει μια πληθώρα προγραμμάτων και λειτουργιών, τόσο για τους κατοίκους της όσο και για τους κατοίκους της περιοχής. Τα προγράμματα αυτά είναι είτε εκπαιδευτικά, κοινωνικά αλλά και εξυπηρέτησης των πολιτών και εμπορικά καταστήματα.

Μια από τις πρώτες προτεραιότητες της κοινότητας ήταν η δημιουργία ενός κέντρου που θα προσφέρει ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη και για συντονισμό της κοινωνικής εργασίας στους κατοίκους της περιοχής και έτσι δημιουργήθηκε το Κέντρο Γειτονιάς και Αυτό-βοήθειας NUSZ . Το κέντρο, σε συνεργασία με το δήμο προσφέρει σήμερα μια πληθώρα κοινωνικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για όλους, από καθημερινά μαθήματα χορού, πολεμικών τεχνών και ξένων γλωσσών, μέχρι εξειδικευμένα προγράμματα για μετανάστες, για εγκύους, για ηλικιωμένους, σεμινάρια αλλά και πολλά άλλα. Όπως και τα περισσότερα προγράμματα του UfaFabrik, έτσι και το κέντρο NUSZ απαρτίζεται από πολλούς εθελοντές που βοηθούν στη λειτουργία των προγραμμάτων του.

Ο παιδικός σταθμός της UfaFabrik

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Στην κοινότητα λειτουργεί και ένα Ελεύθερο Σχολείο, το μοναδικό αναγνωρισμένο ελεύθερο δημοτικό σχολείο στην πόλη, το οποίο έχει σήμερα 30 παιδιά από την κοινότητα αλλά και από την γύρω περιοχή, ένας παιδικός σταθμός και μια σχολή τσίρκο για παιδιά. Επίσης στον χώρο της κοινότητας έχει τη βάση της και η Πρωτοβουλία net days, ένα πρόγραμμα που προωθεί την ισότητα στην πρόσβαση στο διαδίκτυο και την γνώση χειρισμού των τεχνολογικών μέσων, το οποίο λειτουργεί σε δίκτυο με δεκάδες σχολεία και γιορτάζεται μια φορά το χρόνο στον χώρο της κοινότητας.

Ένας ακόμα σημαντικός τομέας δράσης της UfaFabrik είναι ο πολιτιστικός καθώς η κοινότητα αποτελεί ένα διεθνές πολιτιστικό κέντρο. Από την αρχή της δημιουργίας του το κέντρο φιλοξενεί πολύ συχνά παραστάσεις, νέους καλλιτέχνες αλλά και διεθνή ονόματα. Επίσης το κέντρο δραστηριοποιείται στο Ευρωπαϊκό δίκτυο ανεξάρτητων πολιτιστικών κέντρων, Trans Europe Halls, και έχει οργανώσει πολλές τοπικές αλλά και διεθνείς παραστάσεις.

Τέλος, στον χώρο της κοινότητας υπάρχουν και διάφορες άλλες εμπορικές δραστηριότητες που εξυπηρετούν εκτός από τους κατοίκους της κοινότητας και τους κατοίκους της γύρω περιοχής αλλά και τους επισκέπτες. Σε αυτές περιλαμβάνονται ο ξενώνας της κοινότητας, ο βιολογικός φούρνος, η καφετέρια Café Olé και το κατάστημα βιολογικών ειδών.

Η είσοδος του σχολείου της UfaFabrik

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ο ξενώνας της κοινότητας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

6.8 Ινστιτούτο για την δημιουργικότητα και την βιωσιμότητα - id22

Το id22 είναι ένα ινστιτούτο δημιουργικής βιωσιμότητας το οποίο αν και πλέον δεν στεγάζεται στην κοινότητα της UfaFabrik συνεχίζει να συνεργάζεται με την κοινότητα και ασχολείται τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ανάπτυξη της δημιουργικότητας, με το Δίκτυο Ευρωπαϊκής Δημιουργικής Βιωσιμότητας αλλά και άλλες πρωτοβουλίες επικοινωνίας όπως η ευρωπαϊκή εβδομάδα βιωσιμότητας. Το id22 δημιουργήθηκε το 2000, με αφορμή ένα φεστιβάλ δημιουργικής βιωσιμότητας, το οποίο έγινε στην συμπληρωματικά με το παγκόσμιο συνέδριο για το μέλλον των πόλεων Urban 21, που γινόταν την ίδια περίοδο στο Βερολίνο. Το ινστιτούτο έχει επίσης το ρόλο του να αναλύει και να κάνει γνωστά τα πολλά χρόνια εμπειρίας της UfaFabrik αλλά και άλλων οργανισμών και προγραμμάτων για την βιώσιμη ανάπτυξη. (www.id22.de)

Το id22 δημιούργησε και το πρόγραμμα experiment city - Πειραματική Πόλη Βερολίνο, το οποίο ξεκίνησε το 2002 και έχει ως σκοπό την αναζήτηση, δικτύωση, και δημοσιοποίηση δημιουργικών και βιώσιμες λύσεων κατοικίας που λαμβάνουν χώρα σε εγκαταλελειμμένους χώρους και κτίρια μέσα στο αστικό περιβάλλον του Βερολίνου. Μέσω του experiment city οι ανεξάρτητες πρωτοβουλίες αστικής ανάπτυξης στην πόλη του Βερολίνου καταγράφονται σε μια βάση δεδομένων όπου συνδέονται με άλλες παρόμοιες πρωτοβουλίες από όλη την χώρα.

Tempelhof Harbour of Cultures

Εκτός από τις διάφορες πρωτοβουλίες και καινοτόμες δράσεις του κέντρου εντός του χώρου του η δράση του σε πολλές περιπτώσεις διευρύνεται και σε χώρους έξω από τα όρια του. Μια τέτοια περίπτωση ήταν και η ανάπτυξη του λιμανιού του Tempelhof με τις αρχές της βιωσιμότητας, ένα πρόγραμμα που ονομάστηκε “Harbour of Cultures”. Το πρόγραμμα “Harbour of Cultures”, αν και αρχικά αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό έργο για την κοινότητα η οποία σε συνεργασία με το δήμο του Tempelhof διεύθυνε μια προσπάθεια ανακαίνισης του λιμανιού και των εγκαταστάσεων μέσα από μια δημόσια και συμμετοχική διαδικασία.

Τα αρχικά σχέδια περιλάμβαναν την διατήρηση και ανακαίνιση των ιστορικών αποθηκών του λιμανιού και τη δημιουργία μιας αγοράς βιολογικών τροφίμων, ενός κέντρου πολιτισμού και άλλων δράσεων στις εγκαταστάσεις. Το πρόγραμμα αυτό έληξε πρόωρα καθώς η έκταση πωλήθηκε σε μια ιδιωτική εταιρεία η οποία εκδήλωσε ενδιαφέρον για τη δημιουργία ενός εμπορικού κέντρου στις εγκαταστάσεις και η συμμετοχή της UfaFabrik και των πολιτών ελαχιστοποιήθηκε.

Τα έργα στο λιμάνι του Tempelhof

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

6.9 Συμπεράσματα – Νέοι Στόχοι

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον στις αρχές της αειφορίας και στην Ατζέντα 21, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του ενδιαφέροντος σε πρωτοβουλίες με παρόμοιες πρακτικές όπως η κοινότητα UfaFabrik, ως παραδείγματα εφαρμογής των αρχών της αειφορίας.

Βασικός στόχος της UfaFabrik ήταν από την αρχή και εξακολουθεί να είναι η αειφορική ανάπτυξη και η προώθηση της ανάπτυξης τοπικών πρωτοβουλιών και συμμετοχικών διαδικασιών. Τα 30 χρόνια συνεχούς δράσης της κοινότητας αποδεικνύουν την διαρκή δέσμευσή της στον παραπάνω στόχο, η οποία έχει συμβάλει θετικά τόσο στη ζωή των κατοίκων της περιοχής όσο και στην ενθάρρυνση παρόμοιων λειτουργιών, στην πόλη του Βερολίνου αλλά και διεθνώς.

Η καθημερινή ζωή των κατοίκων της περιοχής έχει βελτιωθεί σημαντικά καθώς η περιοχή της κοινότητας αποτελεί μια απόλυτα ασφαλή ζώνη για παιδιά και επίσης η ολόκληρη η τοπική κοινωνία επωφελείται από τις υπηρεσίες που προσφέρονται στην κοινότητα. Επίσης μέσα από τα προγράμματα της έχουν δημιουργηθεί πολλές νέες θέσεις εργασίας. Ένα άλλο στοιχείο είναι η βελτίωση του μικροκλίματος της περιοχής η οποία έχει προκύψει από τις πολλές οικολογικές πρωτοβουλίες της κοινότητας, όπως για παράδειγμα η κάλυψη των κτιρίων με βλάστηση και η χρήση φυσικών υλικών. Μέσα από τις εφαρμογές αυτών των πρωτοβουλιών, το μικροκλίμα παρουσιάζει σημαντική βελτίωση τόσο μέσα στο χώρο του κέντρου όσο και στην ευρύτερη περιοχή. Ένα άλλο αποτέλεσμα της εφαρμογής των τεχνικών αυτών είναι η αισθητική βελτίωση της περιοχής, αφού έχουν δημιουργηθεί στον χώρο της UfaFabrik πολλοί πράσινοι χώροι.

Τέλος, το σημαντικότερο αποτέλεσμα από την ύπαρξη της UfaFabrik είναι η απόδειξη του ότι μέσα από τις ανεξάρτητες πρωτοβουλίες, τον πολιτισμό και την οικολογία είναι δυνατόν να δημιουργηθεί ένα υγιέστερο περιβάλλον μέσα στις πόλεις. Σήμερα, η UfaFabrik συνεχίζει να προωθεί τις αρχές της αειφορίας μέσα από τις δράσεις και τα ερευνητικά προγράμματα που πραγματοποιεί. Στόχος της κοινότητας είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του περιβάλλοντος μέσα από εναλλακτικά μοντέλα διαβίωσης.

Κεφάλαιο 7

Συγκριτική ανάλυση

Οι δυο συνειδητές κοινότητες που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες αλλά και ορισμένες σημαντικές διαφορές ως προς διάφορα χαρακτηριστικά τους, τη δομή και τη λειτουργία τους. Αν και διαφέρουν σημαντικά ως προς το μέγεθος και τον πληθυσμό τους, διατηρούν παρόμοιο χαρακτήρα και λειτουργίες.

Σε σχέση με την οικιστική ανάπτυξη και ένταξη τους, η Χριστιανία και η UfaFabrik συγκλίνουν σε πολλά σημεία. Οι δυο κοινότητες βρίσκονται σε δυο μεγάλου μεγέθους πόλεις, το Βερολίνο και τη Κοπεγχάγη, οι οποίες είναι ταυτόχρονα και πρωτεύουσες της Γερμανίας και της Δανίας αντίστοιχα. Επίσης χωροθετούνται σε κεντρικά σημεία των πόλεων με αποτέλεσμα υψηλό βαθμό ένταξης και αλληλεπίδρασης με τον πολεοδομικό ιστό. Βασική ομοιότητα των κοινοτήτων είναι αφενός η οικειοποίηση ελεύθερου μη χρησιμοποιούμενου χώρου από πολίτες, καθώς και το γεγονός ότι πλέον της διέπει το ίδιο καθεστώς δικαιώματος χρήσης, το οποίο περιλαμβάνει τη συλλογική ενοικίαση των χώρων και την καταβολή ενοικίου στο δημόσιο. Τα κτίσματα τα οποία κάλυπταν τις ανάγκες που προέκυπταν από τη προηγούμενη χρήση των χώρων διατηρήθηκαν αλλάζοντας χρήση. Ο οικολογικός προσανατολισμός των δυο κοινοτήτων συνεπάγεται την ύπαρξη παρόμοιων χρήσεων και λειτουργιών, όπως οι οικολογικές εγκαταστάσεις και οι υποδομές ανακύκλωσης.

Σε σχέση με τα οικιστικά χαρακτηριστικά, σημαντική διαφορά είναι οι επικρατούσες χρήσεις γης σε κάθε κοινότητα, καθώς στη Χριστιανία κυρίαρχη χρήση γης είναι η κατοικία, ενώ στην UfaFabrik επικρατούν χρήσεις που σχετίζονται με τις διάφορες άλλες λειτουργίες της κοινότητας. Μια άλλη διαφορά είναι ότι στην UfaFabrik δε δημιουργήθηκαν νέα κτίρια, στη Χριστιανία, εκτός από την αλλαγή χρήσης των παλαιών κτιρίων, είχαμε τη δημιουργία πολλών νέων με κύρια χρήση την κατοικία. Η

προηγούμενη χρήση των χώρων στους οποίους δημιουργήθηκαν οι κοινότητες είναι ένας ακόμα παράγοντας διαφοροποίησης, αφού στη Χριστιανία υπήρχαν στρατιωτικές, ενώ στην UfaFabrik κινηματογραφικές εγκαταστάσεις. Η διαφορά αυτή συνεπάγεται διαφορετική μορφή κτιρίων και διαρρύθμισης του χώρου. Τα κτίρια των στρατιωτικών εγκαταστάσεων έχουν μεγαλύτερο μέγεθος από τα αντίστοιχα κινηματογραφικά, ενώ ως απόρροια της στρατιωτικής χρήσης της περιοχής στην οποία βρίσκεται η Χριστιανία, έχουμε πολεοδομική οργάνωση οχύρωσης.

Διαχρονικά, οι σχέσεις των δύο κοινοτήτων με τις αρχές των κρατών στα οποία ανήκουν διαφέρουν. Οι διαπραγματεύσεις των κατοίκων της Χριστιανίας με τις αρμόδιες αρχές σχετικά με τη μορφή οργάνωσης και τις λειτουργίες της κοινότητας βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη έχοντας περάσει από πολλά διαφορετικά στάδια. Αντίθετα, οι σχέσεις της UfaFabrik και των γερμανικών αρχών βρίσκονται από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της κοινότητας σε σταθερά καλό επίπεδο. Όσον αφορά τις αυτοδιαχειριστικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων στις κοινότητες, διέπονται και στις δυο περιπτώσεις από το μοντέλο της συναινετικής δημοκρατίας.

Η Χριστιανία και η UfaFabrik δημιουργήθηκαν και οι δυο πριν από περίπου τριάντα χρόνια και είχαν σαν μια από τις βασικότερες αρχές τους την διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Οι δυο κοινότητες υιοθέτησαν και εφάρμοσαν τις αρχές της αειφορίας πολύ πριν τη δημιουργία της έννοιας της αειφορικής ανάπτυξης και της Ατζέντα 21.

Επίσης, η μακροβιότητα των δύο κοινοτήτων οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην αποδοχή τους από τις τοπικές κοινωνίες των πόλεων στις οποίες βρίσκονται. Η αποδοχή αυτή αποτέλεσε σημαντικό πλεονέκτημα των κοινοτήτων στις διαπραγματεύσεις τους με το κράτος καθώς απέτρεψε την εκδίωξη των πρώτων κατοίκων τους και συνέβαλε στην αποδοχή τους ως κοινωνικά πειράματα.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 έως σήμερα, οι κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές συνθήκες στις πόλεις στις οποίες βρίσκονται οι κοινότητες έχουν αλλάξει σημαντικά. Το νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και η αυξημένη επίδραση της ελεύθερης αγοράς σε ότι αφορά τη διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος,

επηρεάζουν σε διαφορετικό βαθμό τις δύο κοινότητες. Οι λόγοι της διαφοροποίησης αυτής εντοπίζονται στο διαφορετικό μέγεθος της κάθε κοινότητας, καθώς και στο γεγονός πως έχουν φτάσει σε διαφορετικά επίπεδα συμφωνίας και συμβιβασμού με τις αρμόδιες αρχές. Ως αποτέλεσμα, η κοινότητα της Χριστιανίας υφίσταται έντονες πιέσεις εξομάλυνσης, ενώ η κοινότητα της Ufa Fabrik δεν αντιμετωπίζει αντίστοιχα προβλήματα. Ωστόσο και οι δυο κοινότητες για να συνεχίσουν την δράση τους θα πρέπει να επανεξετάσουν τη θέση τους στα νέα δεδομένα του αστικού περιβάλλοντος και τις σχέσεις τους με αυτό.

Κεφάλαιο 8

Συμπεράσματα

Οι πόλεις επηρεάζονται από οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και δημογραφικούς παράγοντες, οι οποίοι ασκούν σημαντική επίδραση τόσο στη διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος, όσο και στις προοπτικές για την αειφορική του ανάπτυξη. Στα μεγάλα αστικά κέντρα εφαρμόζονται στρατηγικές πολιτικές οι οποίες έχουν ως κύριο στόχο την οικονομική μεγέθυνση και επιχειρούν να καταστήσουν τις πόλεις ανταγωνιστικές στο νέο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, κυρίως μέσα από την προσέλκυση επενδύσεων. Στα πλαίσια αυτά, έχει αυξηθεί σημαντικά η επίδραση του ιδιωτικού τομέα στη διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος με αποτέλεσμα τη μείωση της συμμετοχής του δημόσιου τομέα αλλά και των πολιτών.

Το θέμα που προκύπτει υπό αυτές τις συνθήκες είναι το κατά πόσο η διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος από τις δυνάμεις της ελεύθερης αγοράς είναι συμβατή με τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της αειφορίας, καθώς τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένταση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων. Προκειμένου να αντιστραφούν οι εξελίξεις οι οποίες έχουν οδηγήσει στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων κρίνεται σημαντική η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες.

Οι αστικές συνειδητές κοινότητες αποτελούν σε σημαντικό βαθμό, ένα δείγμα διαμόρφωσης αστικού περιβάλλοντος από συλλογικότητες πολιτών, σε αντιπαράθεση με το αστικό περιβάλλον που διαμορφώνεται από τις δυνάμεις της αγοράς. Οι δύο αυτοί παράγοντες διαμόρφωσης αστικού χώρου θέτουν διαφορετικές προτεραιότητες και στόχους. Κατά μια έννοια, το θέμα που θέτουν οι συνειδητές κοινότητες είναι το από ποιόν και για ποιόν γίνεται ο σχεδιασμός του χώρου και ποιες είναι οι προτεραιότητες του σχεδιασμού αυτού. Απέναντι στο σχεδιασμό ο οποίος θέτει ως

στόχο την οικονομική μεγέθυνση οι συνειδητές κοινότητες προτείνουν τον σχεδιασμό με στόχο την ολοκληρωμένη ανάπτυξη η οποία έχει ως προτεραιότητα τη δημιουργία ενός ικανοποιητικού περιβάλλοντος διαβίωσης. Στις συνειδητές κοινότητες, οι σχέσεις παραγωγής και κατανάλωσης και οι αλληλεπιδράσεις τους με το περιβάλλον διαφέρουν σημαντικά από τις αντίστοιχες που επικρατούν στο υπόλοιπο αστικό περιβάλλον, και έχουν ως αποτέλεσμα τη διαφορετική διαμόρφωση του χώρου.

Όπως αναφέρει σχετικά ο Ozkaynak (2004), παρόλο που η δημιουργία της πόλης δεν έγινε μέσα από μια συνειδητή διαδικασία, η πόλη μπορεί να αποτελέσει μια μορφή συνειδητής κοινότητας όταν οι κάτοικοι συνειδητά αποφασίζουν να την επιλέξουν ως τόπο κατοικίας τους και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της, ενώ η πορεία για την αειφορία μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο όταν οι κάτοικοι των πόλεων νοιώσουν μέρος μιας κοινότητας, με τον τρόπο που το νοιώθουν οι κάτοικοι των συνειδητών κοινοτήτων.

Οι συνειδητές κοινότητες και κυρίως αυτές που αναπτύσσονται μέσα σε πόλεις, αποτελούν μια λύση στα προβλήματα της πόλης και μια εναλλακτική απάντηση στην έννοια της αειφορίας, αφού αν και το ζήτημα της αειφορίας αφορά παγκόσμια προβλήματα πρέπει σε πρώτο στάδιο να αντιμετωπίζεται με τοπικές δράσεις. Δεν πρόκειται για τη μοναδική λύση ούτε για μια λύση που μπορεί να λειτουργήσει σε οποιοδήποτε περιβάλλον και υπό οποιοδήποτε συνθήκες αλλά μέσα σε συγκεκριμένα χωρικά και θεσμικά πλαίσια αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα πορείας προς την αειφορία.

Στις σύγχρονες πόλεις των οποίων οι οικιστικές αντοχές έχουν σχεδόν εξαντληθεί, η δημιουργική επανενεργοποίηση αχρησιμοποίητων χώρων, από πολίτες με οικολογικές και πολιτιστικές πρωτοβουλίες έχει ως αποτέλεσμα την βελτίωση της ποιότητας ζωής των πόλεων και ενισχύει τη συμμετοχή των πολιτών στη δημιουργία του αστικού χώρου

Βιβλιογραφία

Amouroux, C. (2006) "Conflict In Copenhagen: Urban Reconfigurations, Disciplining the Unruly" paper presented at the 2006 Breslauer Graduate Student Conference: "The Right to the City and the Politics of Space" University of California, Berkeley.

Barton, H. (2005) *Sustainable communities: the potential for eco-neighbourhoods* London: Earthscan.

Beazley, M. (1993) *Caring for the earth : a strategy for survival*, London, published in association with : IUCN - The World Conservation Union, UNEP - United Nations Environment Programme, WWF - World Wide Fund for Nature.

Γοσποδίνη, Α. Σημειώσεις για το μάθημα "Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας" Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Chardonnet, E. Μια σύντομη ιστορία της ενιαίας πολεοδομικής αντίληψης και της ψυχογεωγραφίας στο τέλος της δεκαετίας του '60, μαζί με παραδείγματα και σχόλια σύγχρονης ψυχογεωγραφίας, μετάφρ. Κορνελάκης, Μ., διάλεξη στο φεστιβάλ "Τέχνη και Επικοινωνία: αρχιτεκτονική των μέσων", Ρίγα, Μάιος 2003.

Δοξιάδης, Κ. (1968) "Between Dystopia and Utopia", στο Κ. Δοξιάδης *Κείμενα Σχέδια Οικισμοί*, Αθήνα: Ίκαρος, (2006).

Drakakis-Smith, D. (1995). "Third World Cities: Sustainable Urban Development I", *Urban Studies*, 35 (4-5), σελ. 659-677.

Fishman, R. (1977) *Urban utopias in the twentieth century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, and Le Corbusier*, New York: Basic Books.

Foucault, M. (1977) *Επιτήρηση και τιμωρία : η γέννηση της φυλακής*, μεταφρ.

Χατζηδήμου, Κ. Και Ράλλη, Ι. (1989) Αθήνα: Ράππα.

Frey, H. (1999) *Designing the city: Towards a more sustainable urban form*, London: E&FN Spon.

Göll, E. και Lafond, M. (2002) "From Rio to Johannesburg and Beyond: a long and winding road", *Local Environment*, 7(3), σελ. 317 –324.

Hall, P. και Pfeiffer, U. (2000) *Urban future 21: A global agenda for 21st century cities*, London: E&FN Spon.

Hall, T. (1998) *Αστική Γεωγραφία*, μεταφρ. Καραχάλης, Ν.Γ. (2005) Αθήνα: Κριτική

Καστοριάδης, Κ. (1986) "Τα κινήματα της δεκαετίας του εξήντα", στο *Η άνοδος της ασημαντότητας*, Αθήνα: Ύψιλον/ Βιβλία, (2000).

Καστοριάδης, Κ. (1991) "Η αποσάθρωση της δύσης", στο *Η άνοδος της ασημαντότητας*, Αθήνα, Ύψιλον/ Βιβλία, (2000).

Lauritsen, P. (2002) *A Short Guide To Christiania*, Christiania Brochure.

Lefebvre, H. (1975) *The production of space*, μεταφρ. Nicholson-Smith, D., (1991) London: Blackwell Publishing.

Μαρμαράς, Ε. (2002) *Σχεδιασμός και Οικιστικός χώρος*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μάμφορντ, Λ. (1922) *Η ιστορία των ουτοπιών*, μεταφρ. Τομανάς Β., (1998), Σκόπελος: Νησίδες.

Metcalf, B. (1997) "UfaFabrik Berlin's Arts & Activist Commune", *Journal of Cooperative Living*, 25th Anniversary issue, 97, σελ.66-68.

Miles, M. (2008) *Urban Utopias: The built and social architecture of alternative settlements*, New York: Routledge.

More, T. (1516) *Η Ουτοπία*. μεταφρ. Καραγιάννης, Γ. (1984) Αθήνα: Κάλβος.

Ozkaynak, B. και Kadirbeyoglu, Z. (2004), "Sustainable City: The Politics of Creating a Viable Intentional Community", paper presented for *ECPR workshop*, April 2004, Uppsala, Sweden

Ρόκος, Δ. (2003) *Από την βιώσιμη ή αειφόρο στην αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη*, Αθήνα: Λιβάνη.

Silvestro, M. *Les écovillages comme stratégie holiste de développement durable et d'économie sociale*. Doctorant en sociologie, Centre de recherche sur les innovations sociales (CRISES), Département de sociologie, Université du Québec a Montreal.

Διαδίκτυο

Η επίσημη ιστοσελίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Συνειδητών Κοινοτήτων, διαθέσιμη στην <http://www.ic.org>

Η επίσημη ιστοσελίδα του Παγκοσμίου Δικτύου Οικοκοινοτήτων, διαθέσιμη στην <http://gen.ecovillage.org/>

Η επίσημη ιστοσελίδα της κοινότητας της Χριστιανίας, διαθέσιμη στην <http://www.christiania.org>

Η επίσημη ιστοσελίδα της κοινότητας της UfaFabrik, διαθέσιμη στην <http://www.ufafabrik.de>

Η επίσημη ιστοσελίδα του Ινστιτούτου για τη Δημιουργική Βιωσιμότητα, id22, διαθέσιμη στην <http://www.id22.de>

Η επίσημη ιστοσελίδα του Senate department for urban development in Berlin, διαθέσιμη στην http://www.stadtentwicklung.berlin.de/index_en.shtml

Cahasan, P. και Farina Clark, A. *Copenhagen Denmark 5 fingerplan* διαθέσιμο στην http://depts.washington.edu/open2100/Resources/1_OpenSpaceSystems/Open_Space_Systems/copenhagen.pdf

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Ανακοίνωση της επιτροπής στο συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με μια θεματική στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον*, Βρυξέλλες, 11.1.2006, διαθέσιμο στην http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/com_2005_0718_el.pdf

IFS: The International Federation of Settlements and Neighbourhood Centres, Building Inclusive Communities, Examples: Case Studies, "*Artists of Change at ufaFabrik (Germany)*", διαθέσιμο στην

<http://inclusion.ifsnetwork.org/examples/artistsofchange.asp>

LaFond, M. (2007) *A planet of cities*, Earth Day Voices, διαθέσιμο στην

<http://www.worldchanging.com/archives//006497.html>

LaFond, M. (1995) *Urban community experiment performs well in Germany*

διαθέσιμο στην <http://www.life.ca/nl/42/fabrik.html>

Μόρας, Α. "Η περιπλάνηση μέσα στην πόλη ως αρχή σχεδιασμού αυτής στη θεωρία της "Ενωτικής Πολεοδομίας" της Καταστασιακής Διεθνούς", στο *URBImagazine*, τεύχος 1, διαθέσιμο στο <http://www.arch.auth.gr/magaziner/files/moras.pdf>

Schwedler, H. *A city twice unique: The urban planning context in Berlin* διαθέσιμο στην <http://www.eaue.de/Vortrag/Berlin-e.htm>

Steffen, A. (2006) *UfaFabrik and the power of intentional communities*, διαθέσιμο στην <http://www.worldchanging.com/archives/004891.html>

Steffen, A. (2006) *Berlin: Experiment City*, διαθέσιμο στην

<http://www.worldchanging.com/archives//004889.html>

SURBAN the database on sustainable urban development in Europe, *Berlin: Ufa-Fabrik - An International Center for Culture and Ecology*, διαθέσιμο στο

<http://www.eaue.de/winuwd/199.htm>

Wiertalla, W. *Sostenibilidad en la UfaFabrik de Berlin. Un centro internacional de ecología, Cultura y experimentos sociales*, διαθέσιμο στην http://www.ayto-santander.es/Concejalias/Parques%20y%20jardines%20e%20Igualdad/Documentos/Congreso_Parjap_Ponencia07.pdf

[ongreso_Parjap_Ponencia07.pdf](http://www.ayto-santander.es/Concejalias/Parques%20y%20jardines%20e%20Igualdad/Documentos/Congreso_Parjap_Ponencia07.pdf)

Επιτόπια έρευνα

Επιτόπια έρευνα στην κοινότητα της Χριστιανιάς: Έγινε από τους Γαρή Μυρτώ και Πέττα Δημήτρη στις 20-25 Ιανουαρίου του 2008

Επιτόπια έρευνα στην κοινότητα της UfaFabrik: Έγινε από τους Γαρή Μυρτώ και Πέττα Δημήτρη στις 15-20 Ιανουαρίου του 2008

Συνεντεύξεις

Richard Lee Stevens
Professor, Social Politics and Sociology
The Danish National School of Social Work
Copenhagen, Denmark
rls@dsh-k.dk

Robert Knobloch και Lena Kurt
Institute for Creative Sustainability – id22
Marienburger Strasse 40
Berlin, Germany
institute@id22.net

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000091434